

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jana Rysová

**Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou jako
privilegovaná skutková podstata
trestného činu vraždy**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Martin Richter, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15.5.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 173 394 znaků včetně mezer.

V Praze dne 15.5.2024

Obsah

Úvod.....	4
1. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou	5
1.1 Historie právní úpravy	7
1.2 Skutková podstata	9
1.2.1 Objekt	15
1.2.2 Objektivní stránka	17
1.2.3 Subjekt.....	21
1.2.4 Subjektivní stránka	25
2. Vybraná problematika dokazování	31
2.1 Znalecký posudek.....	33
2.2 Duševní stav matky	41
2.2.1 Rozrušení způsobené porodem.....	44
3. Statistika a kazuistika.....	50
3.1 Statistika	50
3.2 Kazuistika	51
3.2.1 Vyžádané rozsudky	54
Závěr	61
Seznam použitých zdrojů.....	63
Abstrakt.....	69
Klíčová slova	69
Abstract	70
Key Words	70

Úvod

Svoji práci jsem se rozhodla zaměřit na téma trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Jak už název napovídá, nezabývám se pouze daným trestným činem, ale také rozlišením od trestných činů vraždy a případně i zabití, snažím se najít hranici, která tyto trestné činy odděluje a která je dle mě velmi tenká a snadno překročitelná.

Zajímavou součástí tématu mi přijde i hlubší propojení trestního práva a psychologie, kdy se tato společenská věda zkoumající duševní jevy, chování, jednání a prožívání lidí neuplatní jen při zkoumání přičetnosti pachatele, jako základní podmínky trestní odpovědnosti, ale i při snaze definovat, co je rozrušení způsobené porodem, jaká musí být jeho míra a podle kterých projevů ho lze jednoznačně poznat či o něm alespoň uvažovat.

Trestný čin, který jsem si pro moji práci vybrala není páchan s takovou četností, jak by mohlo například z kauz prezentovaných médií vypadat. Jak vyplývá ze statistických přehledů kriminality pravidelně zveřejňovaných Policií ČR, tak za poslední šest let, tj. 2017 až 2022, nebyl registrován ani jeden trestný čin kvalifikovaný jako vražda novorozeného dítěte matkou. Poslední evidovaný skutek je z roku 2016.¹ Přesto jakákoli zmínka o spáchané vraždě novorozeného dítěte matkou ve veřejném prostoru spouští poměrně rozmanitou diskuzi, kde dochází ke střetu názorů na jedné straně snažící se o pochopení rozpoložení pachatelky a snahy její čin alespoň částečně omluvit, přece jenom i zákon pro tento trestný čin vymezuje nižší trestní sazbu než u „klasické“ vraždy, na druhé straně však velké znepokojení, neboť chráněným objektem je to nejdůležitější – lidský život, zde dokonce život novorozeného dítěte, který je považován za něco čistého, nevinného. O to větší krutost je v tomto shledávána, zvláště když přichází ze strany matky, která by naopak měla pro dítě představovat jakousi záruku bezpečí a za každou cenu své dítě chránit.

Nejpřiléhavější pro mou práci je deskriptivní výzkumná metoda, neboť se věnuji zejména popisování určitého jevu, kterým je trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, znakům této skutkové podstaty, problematice jednotlivých pojmů a dokazování. Dále za účelem bližšího prostudování kazuistiky jsem prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti získala seznam soudů, kde byl předmětný trestný čin projednáván od roku 2000 a jejich spisové značky, na základě kterých jsem si od jednotlivých soudů vyžádala anonymizované rozsudky.

¹ *Statistické přehledy kriminality za rok 2016*. Policie České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>. [cit. 2024-01-05].

1. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou

Jako trestné činy jsou označovány pro společnost nejškodlivější chování či jednání fyzických nebo právnických osob. Legální definici trestného činu nalezneme v zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku (dále jen „trestním zákoníku“, „tr. zákoníku“ nebo „tr. z.“) v ustanovení § 13 odst. 1 jako protiprávní čin, který zákon označuje za trestný a vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně. Takto pojatá formální definice trestného činu je doplněna o materiální aspekt, jenž tvoří hmotněprávní korektiv rozsahu trestního bezpráví, vyjádřený v § 12 odst. 2 trestního zákoníku jako zásada subsidiarity trestní represe. Z tohoto důvodu, aby bylo dané jednání trestné, musí dosahovat určité hranice společenské škodlivosti, po jejímž překročení nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Trestné činy může dělit podle různých hledisek. V českém trestním právu rozlišujeme podle závažnosti trestné činy na přečiny a zločiny, jejichž dělení nalezneme v § 14 tr. zákoníku. Hovoříme o bipartici, která byla součástí právní úpravy na našem území od roku 1970 do 1.7.1990 a poté od 1. 1. 2010 jako součást současného trestního zákoníku. Zvláště závažné zločiny netvoří samostatnou kategorii, tudíž se nejedná o tripartici, ale jsou pouze podkategorií zločinů. Dále lze trestné činy dělit například podle významu chráněného zájmu, podle způsobu jednání na omisivní a komisivní, podle formy zavinění na úmyslné a nedbalostní, podle dosaženého vývojového stádia na přípravu, pokus a dokonáný trestný čin, podle druhu následku na poruchové a ohrožovací, podle účinku na materiální a formální, podle časového hlediska na pokračování, hromadné a trvajících trestné činy nebo podle okruhu subjektů, které se mohou konkrétního daného trestného činu dopustit na obecné, zvláštní a vlastnoruční.² Trestný čin vraždy novorozeného dítěte je poruchovým úmyslným zločinem s materiálním následkem (smrtí novorozence), jehož pachatelem může být pouze matka novorozence, tedy zvláštní subjekt.

Trestné činy jsou v našem právním řádu upraveny trestními zákony, konkrétně jsou vypočteny v trestním zákoníku, ve kterém jsou činy ve zvláštní části rozděleny podle chráněného zájmu do třinácti hlav, které jsou seřazeny podle významnosti chráněného zájmu. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte patří dle mého mezi ty nejzávažnější trestné činy.

O závažnosti vypovídá právě i zařazení v systematické trestního zákoníku, neboť objektem je lidský život samostatného jedince (tj. již vypuzeného z těla matky). Jedná se o speciální skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy, neboť nechrání jakýkoli lidský život, ale pouze život

² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 154-156.

novorozeného dítěte a omezuje se na konkrétní subjekt, kterým může být pouze matka novorozence. Spadá do prvního dílu první hlavy zvláštní části trestního zákoníku, nazvané „trestné činy proti životu“, který naznačuje, že jde o činy vůbec nejzávažnější a nejvíce trestuhodné. Ze zařazení lze také dovodit rozdíl mezi usmrcením dítěte ještě nenarozeného, jež je obsahem dílu čtvrtého hlavy první s názvem „trestné činy proti těhotenství ženy“.

Lidský život požívá té největší ochrany, kterou na ústavní úrovni garantuje zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“ nebo „LZPS“) v čl. 6, ve kterém přiznává právo na život každému bez rozdílu a garantuje ochranu lidského života již před narozením. Zároveň staví na jisto, že nikdo nesmí být života zbaven, pokud k tomu nedojde v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné (krajní nouze, nutná obrana jako tzv. okolnosti vylučující protiprávnost). O významu vypovídá nejen zařazení, ale chápání tohoto práva jako esenciálního, ze kterého pak vyvěrají další práva, respektive díky kterému lze tyto práva uplatňovat. *„Právo na život je zařazeno na úplný začátek Listiny jako první základní lidské právo. Obecně je označováno jako nejzákladnější nebo také nejvyšší právo (I. ÚS 1565/14). Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona o základních právech a svobodách uvádí, že se jedná o elementární právo člověka. Jeho význam spočívá především v tom, že chrání to nejdůležitější pro člověka, tedy jeho existenci, a že je předpokladem k možnosti využívání všech ostatních lidských práv.“*³

Ke zvláštnímu postavení práva na život se několikrát vyjádřil i Ústavní soud, například ve svém nálezu ze dne 26. 11. 2021, sp. zn. II. ÚS 1886/21-2 uvedl, že: *„Podle čl. 6 odst. 1 Listiny má každý právo na život. Toto právo má mezi ostatními základními právy zvláštní postavení – bývá označováno za nejdůležitější, nejzákladnější či nejvyšší právo. Tomu odpovídá i systematické zařazení práva na život na začátek výčtu katalogu základních práv v Listině. Dojde-li v rozporu s garancemi plynoucími z tohoto práva k usmrcení člověka, není způsobu, jak toto porušení vůči přímé oběti odčinit. Právo na život tak musí být demokratickým právním státem chráněno zvlášť efektivně [nález sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015 (N 51/76 SbNU 691), bod 40].“* Na zvláštním postavení práva na život panuje absolutní shoda deklarovaná jak právním řádem, tak i judikaturou, a to jako součást demokratického právního státu. Jeho ochrana je významná také z důvodu nemožnosti odčinění či nahrazení následku vzniklého z jeho porušení.

³ NECHVÁTALOVÁ, Lucie. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.

1.1 Historie právní úpravy

Tato práce se nemá zaměřovat na historii právního řádu, ale přijde mi příhodné alespoň ve stručnosti zmínit předchozí právní úpravu tohoto trestného činu. Jeho stručný vývoj shrnul ve svém článku pro Bulletin advokacie JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc. „*Zabití novorozence nebylo v historii lidské společnosti považováno za protiprávní čin. Ve starověku známé „ius vitae ac necis“ znamenalo právo rodičů nad životem a smrtí jejich dítěte. Teprve středověk přinesl změnu nazírání v této oblasti a zabití dítěte rodičem se považovalo za těžký zločin. Novověk, a to zejména na přelomu 18. a 19. století, mění názor tak, že sice trestnost tohoto činu zůstává i nadále zachována, avšak snižuje se intenzita postihu. To má konkrétní odraz v tom, že vražda novorozence matkou přestává být trestána smrtí.*“⁴ Usmrcení dítěte je jako protiprávní jednání vnímáno až od středověku. Pro účely své práce však historii právní úpravy trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou pojmu až od 19. století, kdy trestnost činu zůstává, avšak dochází ke zmírnění postihu. Úprava tohoto jednání se nacházela v ustanovení § 139 zákona č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1.1.1927, s nadpisem „Trest na zavraždění dítěte“, jehož skutková podstata byla poměrně odlišná od znění současného, fakticky ale zahrnovala stejné jednání. Postihovala jednání *matky, která dítě své při porodu usmrtí, nebo úmyslným opominutím pomoci při porodu potřebné je zahynouti nechá.*⁵ Je zjevné, že pouze podle doslovného zákonného znění nebylo nijak zohledňováno rozpoložení matky ovlivněné probíhajícím či právě proběhlým porodem, ale byl pouze stanoven časový úsek, ve kterém mělo ke spáchání činu dojít, tedy při porodu. Tento výslovný znak „při porodu“ byl však právní teorií i judikaturou⁶ vykládán širěji a zahrnoval i čin spáchaný nejen při porodu, ale i po porodu v době, kdy trval u rodičky mimořádný duševní stav vyvolaný porodem.

Rozrušení způsobené porodem tedy nebylo součástí skutkové podstaty. Náznak jeho budoucí úpravy jako samostatného znaku lze pozorovat v rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23. června 1921 sp. zn. Kr I 33/21, který se zabýval nepříznivým psychickým stavem matky v souvislosti s otázkou užití ustanovení upravujícího okolnosti vylučující protiprávnost činu, v důsledku čehož by však byla pachatelka beztrestná. V tomto případě šlo konkrétně o okolnost neodolatelného donucení, respektive zda může být představována právě nepříznivým psychickým rozpoložením matky, jehož původem je strach z otce, který

⁴ MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost (k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou). *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 2000, č. 1. ISSN 1210-6348. s. 44-45.

⁵ Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1.1.1927, ust. § 139.

⁶ Jud. č. 5261 tzv. Vážného sbírky, rozh. ze dne 30. 3. 1935, sp. zn. Zm II 299/34.

gradu je v době porodu a po porodu. „Beztrestnost dle § 2 lit.g) tr. zák. nelze přiznati tam, kde hodnota statku obětovaného je nepoměrně vyšší než hodnota statku zachráněného.“ (...) „V tomto případě však strach před rodiči, zvláště otcem, obžalovanou tvrzený, i kdyby dosáhl sebevyššího stupně, nemůže zakládati neodolatelného donucení dle § 2 lit. g) tr. zák. Neodolatelným donucením ve smyslu tohoto zákonného ustanovení dlužno rozuměti případ střetnutí se zájmů nebo povinností, v němž může jednající zachrániti sebe nebo jiného před těžkým a bezprostředním nebezpečenstvím pouze tím, že se dopustí činu, trestním zákonem zakázaného. Příčinou tohoto stavu nouze mohou býti nejen živelní pohromy, útoky zvířat nebo osob nepřičetných, nýbrž i násilí psychické (vis compulsiva), t. j. vyhružka, v každém případě však se vyhledává, má-li nouze omlouvatí, úměrnost statku obětovaného a zachráněného. Proto nelze přiznati beztrestnost tam, kde hodnota statku obětovaného je nepoměrně vyšší než hodnota statku zachráněného. V případě, o němž tu jde, obžalovaná vůbec netvrdila, že jí otec hrozil nějakým zlem pro případ, že by měla nemanželské dítě, nýbrž tvrdila pouze, že obětovala život dítěte jen proto, aby se zachránila před výčitkami rodičů, jichž se, ať již právem či neprávem, obávala. Avšak pouhý strach před výčitkami nezakládá stavu nouze, není-li zde psychického donucování osobou třetí, nepoměr obou statků (život dítěte, shoda s rodiči) pak je tak zřejmým, že nutno předem vyloučiti beztrestnost, obětuje-li se statek nejvyšší hodnoty za cenu osobního pohodlí a příjemnosti pachatelovy.“⁷ Soud tedy poměřoval hodnoty jednotlivých chráněných zájmů a došel k závěru, že strach z rodiče, který neplynul z konkrétních okolností, ale pouze z domněnky pachatelky, nemůže zakládat neodolatelné donucení, neboť obětovaný statek není přiměřený k hodnotě statku zachráněného. Příčinou stavu nouze sice může být psychické násilí, ovšem v tomto konkrétním případě pachatelka jednala pod tíhou obavy z možného konfliktu s rodiči, ale ke konkrétním vyhružkám nedošlo. Proto byla soudem možnost beztrestnosti pachatelky vyloučena.

Další úpravu pak obsahoval navazující zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který nahradil úpravu předešlou, a v ustanovení § 217 obsahoval trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, jehož skutková podstata zněla téměř tak, jak ji známe dnes, tedy že trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou se dopustí matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo hned po něm.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon přejal tuto úpravu do svého ustanovení § 220 beze změny. Změnu právní úpravy přinesl až aktuálně platný a účinný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou v ustanovení § 142 doznal úpravy v použití slovního obratu, kde dříve použité „při porodu nebo hned po něm“ bylo změněno na „při

⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23. 6. 1921, sp. zn. Kr I 33/21.

porodu nebo bezprostředně po něm“. Otázkou je, jak podstatná tato změna byla, na první pohled jde pouze o kosmetickou úpravu. Na druhou stranu časový údaj „bezprostředně“ představuje jeden ze základů celé problematiky týkající se tohoto trestného činu. Ovšem výklad prvního i druhého použitého slovního obratu, tedy hned po něm a bezprostředně, se bude zajisté překrývat, dokonce dle mého bude úplně totožný. Podle komentáře profesora Šámala byl časový údaj „hned“ nahrazen v novém trestním zákoníku pojmem „bezprostředně po“ z důvodu, že umožňuje lépe navázat časové hledisko na stav matky jednající v rozrušení způsobeném porodem, které je zjišťováno právě znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví.⁸ Podle mého názoru však není tak zásadní použité slovní spojení, neboť závěr o tom, zda trvalo rozrušení způsobené porodem je činěn zejména na základě znaleckého posudku a je značně individuální, v některých případech může rozrušení trvat pouze několik minut až hodin, ale existuje i případ matky, která jednala v rozrušení i po občerstvujícím spánku, který je obecně brán jako „dělicí čára“, po níž se rodička většinou dostává zpět do klidného psychického stavu a rozrušení pomíjí.

Je tedy patrné, že dikce ustanovení postihující matky pachatelky vraždy novorozeného dítěte se s časem tolik nezměnila, když opomeneme jazyk, kterým je skutková podstata popsána. Z toho plyne, že pravděpodobně nebylo nutné upravovat znění, neboť bylo dosti přiléhavé a pokrývalo všechny případy, které bylo potřeba. Na druhou stranu možná nebylo spácháno tolik skutků kvalifikovaných jako vražda novorozeného dítěte matkou, aby došlo k „odkrytí“ nedostatků. Navíc ve chvíli, kdy u pachatelky není splněna podmínka rozrušení způsobeného porodem, jako hlavního rozlišujícího kritéria od ostatních trestných činů, jejichž objektem je život, je taková pachatelka nejspíše odpovědná za spáchání trestného činu vraždy, kdy obětí bylo dítě mladší patnácti let.

1.2 Skutková podstata

Aby mohlo dojít k dovození trestní odpovědnosti, tedy povinnosti pachatele nést nepříznivé právní důsledky svého činu, je nutné splnit dvě obligatorní podmínky, které vyplývají právě z již zmíněné definice trestného činu uvedené v § 13 odst. 1 tr. zákoníku. Podle tohoto vymezení trestného činu rozlišujeme podmínku spočívající v protiprávnosti, která je tvořena materiální složkou, a to nebezpečností daného činu pro společnost, a formální složkou, tedy že jde

⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 142 [Vražda novorozeného dítěte matkou]. In: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 1911.

o jednání v rozporu s právní normou v rámci právního řádu. Druhou podmínkou je pak naplnění znaků trestného činu uvedených v trestním zákoně, tj. formálních znaků trestného činu. Tyto znaky jsou dvojího druhu, a to obecné znaky, které jsou společné všem trestným činům, a znaky typové, které rozlišují jednotlivé trestné činy navzájem prostřednictvím vymezení konkrétních skutkových podstat. Obecné znaky jsou tvořeny požadavky kladenými na trestně odpovědného pachatele, resp. aby byl pachatel trestně odpovědný, musí dosáhnout stanoveného věku a být přičetný. U mladistvých pachatelů přistupuje ještě jeden obecný znak, a to dostatečná rozumová a mravní vyspělost, která podmiňuje trestní odpovědnost mladistvého pachatele takovou dostatečnou rozumovou a mravní vyspělostí, aby mohl mladistvý v době spáchání činu rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, jak plyne z § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Typové znaky trestného činu ve svém souhrnu označujeme jako skutková podstata trestného činu. Ta je tvořena čtyřmi obligatorními znaky, a to objektem, objektivní stránkou, subjektem a subjektivní stránkou. Tyto znaky jsou obligatorními právě z důvodu, že jsou vypočteny v jednotlivých ustanoveních trestního zákoníku a že k jejich naplnění musí dojít, aby mohlo být dovozováno spáchání daného trestného činu. Dále mohou být součástí skutkové podstaty fakultativní znaky, k jejichž naplnění ovšem musí dojít jen pokud jsou výslovně ve skutkové podstatě daného trestného činu vyjádřeny. Fakultativními znaky mohou být například určité místo, klasickým případem je spáchání výtržnosti na místě veřejném, prostředek, kterým dojde ke spáchání činu, či hmotný předmět útoku. Pro mnou zvolený trestný čin bude podstatný zejména fakultativní znak objektivní stránky vymezující určitý čas jednání, konkrétnost subjektu a rozrušení způsobené porodem jako součást subjektivní stránky trestného činu.

Skutková podstata má také funkci rozlišovací, neboť od sebe právě svými znaky odlišuje jednotlivé trestné činy. Skutkové podstaty třídíme podle několika kritérií, a to podle vyjádření v zákoně – zda je popisná, odkazovací nebo blanketní, podle struktury na jednoduchou a složitou kumulativní, složenou nebo alternativní. Podle závažnosti charakterizovaného trestného činu rozlišujeme skutkovou podstatu základní, kvalifikovanou a privilegovanou.

Privilegovaná skutková podstata je tvořena znaky základní skutkové podstaty, ke kterým však přistupuje nějaký další znak, který má typizovat nižší společenskou závažnost. *„Privilegovaná skutková podstata by se měla skládat ze základní skutkové podstaty a nějakého modifikujícího znaku, který by typicky společenskou škodlivost (závažnost) trestného činu snižoval,*

*ale neobměňoval by základní skutkovou podstatu v jejich podstatných znacích.*⁹ V tomto případě však vyvstává otázka, zda vražda novorozence rozrušenou matkou vykazuje známky nižší společenské škodlivosti. Odpovědí na to je, že „*omluvitelnost (pochopitelnost) se nevztahuje na sám čin pachatele (ten zůstává zavrženíhodným a trestuhodným), ale pouze na jeho afektivní reakci, tzn. na silné rozrušení, v němž se pachatel trestného činu dopustil.*“¹⁰ Nižší společenská závažnost privilegovaného činu tedy nespočívá na samotném činu, neboť jde stále o vraždu, porušení základního lidského práva na život, ale v psychickém stavu pachatelky, který je třeba částečně omluvit vzhledem k jeho příčině, kterou ona sama není schopna ovlivnit. Co se týče vztahu mezi základní a privilegovanou skutkovou podstatou, je privilegovaná skutková podstata v poměru speciality ke skutkové podstatě základní.

Aplikováno na konkrétní trestný čin vraždy novorozeného dítěte dojde k této kvalifikaci za předpokladu naplnění znaků, které jej odlišují od skutkové podstaty trestného činu vraždy, zejména pak vraždy dítěte podle § 140 odst. 1 a odst. 3 písm. c) tr. zákoníku, která vymezuje úmyslné usmrcení dítěte mladšího patnácti let. Odlišnosti, jak si podrobněji rozebereme v následujících podkapitolách, spočívají v subjektu, kdy vraždy novorozeného dítěte matkou, jak už název napovídá, se může dopustit pouze konkrétní subjekt, kterým je matka novorozence, dále fakultativní znak časového určení, kdy ke spáchání musí dojít při porodu nebo bezprostředně po něm, fakultativní znak druhového objektu, kterým není jakékoli dítě mladší patnácti let, ale pouze novorozeně, a v subjektivní stránce, neboť je nutné, aby bylo přítomno rozrušení, které je však způsobeno porodem. Zákonodárce v tomto případě privileguje duševní stav matky, ve kterém dojde ke spáchání činu.

Příčina rozrušení spočívající v porodu je pak důležitá z důvodu odlišení od trestného činu zabití podle § 141 odst. 1 a odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, kterého se dopustí ten, kdo v silném rozrušení úmyslně usmrtí dítě mladší patnácti let. Zde je silné rozrušení způsobeno strachem, úlekem, zmatkem nebo jiným omluvitelným hnutím myslí anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Subjekt je zde obecný, tudíž pachatelem může být kdokoli, nejen matka.

⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 172.

¹⁰ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Prameny a nové proudy právní vědy. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-48-4. s. 206.

Pro úplnost porovnání přidávám znění skutkových podstat trestného činu vraždy podle § 140, trestného činu zabití podle § 141 a trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 ve znění zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

§ 140 Vražda

- (1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.
- (2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.
- (3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2
 - a) na dvou nebo více osobách,
 - b) na těhotné ženě,
 - c) na dítěti mladším patnácti let,
 - d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,
 - e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,
 - f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývajícího z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,
 - g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
 - h) opětovně,
 - i) zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, nebo
 - j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.
- (4) Příprava je trestná.

§ 141 Zabití

- (1) Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) na dvou a více osobách,
- b) na těhotné žene, nebo
- c) na dítěti mladším patnácti let.

§ 142 Vražda novorozeného dítěte matkou

Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.

Hlavní rozdíl mezi vraždou prostou upravenou v § 140 odst. 1, vraždou s rozmyslem nebo po předchozím uvážení v § 140 odst. 2 a zabitím v § 141 je rozdílná míra úmyslného zavinění smrti člověka. Pachatel buďto pojme úmysl usmrtit člověka s určitým časovým předstihem, kdy tento čin více promyslí, nebo reaguje spontánněji, pojme nápad v daný okamžik, nebo je jednání pachatele ovlivněno jeho psychickým rozpoložením, které představuje omluvitelné hnutí myslí, které pohne pachatele k usmrcení dané osoby. Rozmysl je právní teorií vykládán jako kvalifikovaná forma úmyslu, kdy pachatel zváží své jednání a na základě takového svého subjektivního přístupu jiného úmyslně usmrtí. Je „*odlišením od jednání v náhlém hnutí myslí, zejména od afektu a podobných stavů, přičemž však může jít i o velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení.*“¹¹ Pachatel zváží zásadní okolnosti zamýšleného jednání, zvolí vhodné prostředky k jeho provedení i rozhodné důsledky, chybí však vyšší forma rozvahy, plánování a konkrétnějšího promyšlení činu, které je patrné při předchozím uvážení.

Rozlišení zabití a vraždy novorozeného dítěte matkou, jako v obou případech privilegované skutkové podstaty vraždy, pak spočívá v osobě pachatele, resp. v konkrétním subjektu, a specifickém silném rozrušení pachatelky, jehož původ je v hormonálních změnách způsobených porodem, jenž má přesah do psychiky rodičky. Proto je vražda novorozeného dítěte matkou ve vztahu speciality k trestnému činu zabití.

Silné rozrušení jako jeden ze znaků skutkové podstaty jak zabití, tak vraždy novorozeného dítěte matkou, i když pokaždé plyne z jiných okolností, je nutné striktně odlišovat od nepříčetnosti

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.června 2018, sp. zn. 8 Tdo 1135/2018.

či zmenšené přičetnosti.¹² K tomu shodně i usnesení Nejvyššího soudu ČR z roku 2003, dle kterého „nelze ztotožňovat, směřovat či zaměřovat přičetnost a absenci rozrušení způsobeného porodem, neboť jejich kritéria a význam pro posouzení trestní odpovědnosti jsou odlišné. Není nelogickým, pokud obviněná při své přičetnosti jedná pod takovým vlivem nepříznivých faktorů charakterizujících její porod, že jde o stav rozrušení způsobený porodem a že její jednání tak naplňuje znaky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zák.“¹³ Navíc „závěr o tom, že pachatel jednal v silném rozrušení ve smyslu tohoto zákonného znaku, lze učinit i v případě, že nebyly narušeny jeho schopnosti rozpoznat protiprávnost svého činu a ovládnout své jednání.“¹⁴ Tedy jednání pachatele v silném rozrušení nemá vliv na obecnou podmínku trestní odpovědnosti spočívající ve schopnosti rozpoznat protiprávnost a ovládnout své jednání.

Premeditativní vražda je kvalifikovanou skutkovou podstatou a k vraždě prosté ve vztahu speciality. Zabití je naopak privilegovanou skutkovou podstatou. Tomu odpovídá i zákonná sazba trestu odnětí svobody, která zabití postihuje o dost mírněji, a to třemi až deseti lety (v základní sazbě), zároveň také z pachatele snímá stigma vraha. Naproti tomu sazbu za vraždu prostou trestní zákoník udává deset až osmnáct let, za vraždu premeditativní dvanáct až dvacet let. Vražda novorozeného dítěte matkou, také jako privilegovaná skutková podstata trestného činu vraždy, je nejmírněji trestná. Trestní zákoník pro ni stanoví sazbu tři až osm let odnětí svobody.

Při trestném činu zabití i trestném činu vraždy novorozeného dítěte matkou hraje tedy významnou roli rozrušení, které představuje znak skutkové podstaty, tudíž je rozhodný pro správnou kvalifikaci. Rozdíl spočívá pouze v původu rozrušení. S tím souvisí i problematika afektu jako krátkodobé, ale zato silné a prudké emoční reakce na významný podnět při sníženém sebeovládání. Problematice afektu se ve své publikaci Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd věnoval doktor Hořák, který afekt relevantní pro trestní právo definoval takto: „Trestněprávně relevantní silný nepatologický afekt lze velmi zjednodušeně definovat jako přívalem emoci, který prudce vyvstal v psychice pachatele jako reakce na určitý zážitek. Je provázen obvykle viditelnými somatickými projevy, vede k určitému zúžení vědomí a snížení racionální kontroly. Na rozdíl od premeditace není afekt vědomou psychickou činností subjektu, ale psychickým stavem, resp. procesem prožívání, který v psychice pachatele vznikl na základě určitého vnějšího nebo vnitřního podnětu.“¹⁵ Rozrušení, ať už plynoucí z porodu nebo z jiné silné emoce či omluvitelného

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1991, sp. zn. 1 Tzf 6/91.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 552.

¹⁵ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Prameny a nové proudy právní vědy. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-48-4. s. 143.

hnutí mysli, je tak příčinou toho, že pachatel jedná v afektu, tedy ve stavu zúženého vědomí s alespoň částečnou ztrátou racionální kontroly nad svým chováním.

1.2.1 Objekt

Objekt trestného činu představují společenské hodnoty, zájmy či vztahy natolik významné, že je nutné je chránit prostřednictvím trestního práva. Právě podle objektu dělíme trestné činy i v trestním zákoníku do třinácti hlav. Podle stupně obecnosti rozlišujeme objekt obecný (rodový), který v nejobecnější rovině zahrnuje veškeré zájmy, které jsou pro společnost natolik významné, že je třeba je chránit, objekt druhový (skupinový), který představuje chráněné právní statky se společnými druhovými rysy, obvykle seskupené do hlavy či dílu ve zvláštní části trestního zákoníku. Řazení jednotlivých hlav určuje důležitost chráněných zájmů, nejvýznamnější z hlediska ochrany je člověk, jeho život a zdraví, dále pak jeho osobnost a soukromí, ochrana svobody rozhodování v sexuální oblasti, ochrana rodiny a dětí a jako poslední individuálnější zájem ochrana majetku. V dalších hlavách je poskytována ochrana statkům, kdy je výraznější veřejný zájem na zachování těchto hodnot. Patří sem trestné činy hospodářské, obecně nebezpečné, proti životnímu prostředí, proti České republice a jejímu zřízení, mezinárodní organizacím i cizím státům, proti pořádku ve věcech veřejných, proti branné povinnosti, trestné činy vojenské, proti lidskosti, míru a válečné trestné činy.

Nejméně obecný je pak individuální objekt, který představuje ten konkrétní zájem, k jehož ochraně dané ustanovení slouží. Dále ho pak může dělit na individuální objekt v rovině obecné, která představuje znak skutkové podstaty, a rovině konkrétní, která tento znak „přirazuje“ ke konkrétní poškozené osobě, do jejíž práv a svobod bylo trestným činem zasaženo. *„Určení individuálního objektu je nezbytnou podmínkou pro správnou kvalifikaci trestného činu (a v rámci toho též pro určení, zda jde o jednočinný souběh či nikoliv) a pro určení povahy a stupně závažnosti každého konkrétního trestného činu pro společnost.“*¹⁶

Objektem celé hlavy I. zvláštní části trestního zákoníku je život a zdraví člověka. Díl 1 pak systematicky odděluje trestné činy, jejichž objektem je pouze lidský život. Patří sem trestný čin vraždy (§ 140, prosté i s rozmyslem nebo po předchozím uvážení), zabití (§ 141), vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142), usmrcení z nedbalosti (§ 143) a účast na sebevraždě (§ 144). Pro rozlišení těchto trestných činů z hlediska individuálního objektu zasaženého protiprávním

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 180.

jednáním i pro potřeby odlišení od trestných činů proti těhotenství ženy, je stěžejní správně vymezit počátek života jako samostatného jedince. Tedy kdy jde ještě o plod v těle matky a kdy už o samostatné novorozené dítě, protože předmětem ochrany není plod, ale právě narozené dítě.

Komentářová literatura k trestnímu zákoníku se shoduje na tom, že se počátek lidského života měří od začátku porodu, tedy od okamžiku, kdy je plod vybavován z těla matky,¹⁷ tedy kdy alespoň částečně začal opouštět tělo matky (vykoukla hlavička nebo končetina).¹⁸ „*Úmyslné usmrcení novorozeněte je prakticky uskutečnitelné teprve tehdy, když matka může položit ruku na své dítě, aby je usmrtila. To je fyziologicky možné v tom okamžiku, kdy byla porozena hlavička dítěte.*“¹⁹ Respektive nejen hlavička, ale i končetina či jiná vedoucí část těla dítěte.

Naproti tomu „*civilněprávní komentářová literatura pak uvádí, že narození je okamžik, kdy se dítě uvolní z těla matky. Může se tak stát buď cestou přirozenou, tedy vypuzením dítěte z dělohy ve druhé fázi porodní (fáze vypuzovací), nebo při porodnické operaci, kdy je dítě vybaveno (vyjmuto) z děložní dutiny po chirurgickém otevření břišní stěny a dělohy (císařský řez, sectio caesarea).*“²⁰ Je tedy zřejmé, že narození je stejný okamžik ať už jde o porod přirozený či císařský řez. Porod je déletrvající proces, během kterého se z plodu stává samostatný jedinec. Naopak narození je pouhý určitý okamžik nastávající během porodu. K usmrcení dítěte při porodu může dojít až od okamžiku vypuzování dítěte, kdy vykoukne hlavička nebo jiná vedoucí část dítěte a dítě je tak i fakticky možné usmrtit.

Novorozeným dítětem jako předmětem útoku je dítě na takovém stupni vývoje, kdy je schopno života mimo dělohu matky alespoň po určitou dobu, bez ohledu na to, zda je takové živě narozené dítě životaschopné či nikoli, a zároveň už začalo její tělo opouštět (tj. i když ho ještě zcela neopustilo a není od něj zcela odděleno). Tím se liší od lidského plodu. Porod je z lékařského hlediska vypuzení nebo vyjmutí z dělohy, přičemž dítě jeví některou z vitálních známek, kterými jsou křik, pláč nebo pohyb. Novorozenecké období trvá od narození do 28. dne po porodu. První týden po porodu jde o období tzv. časně novorozenecké.²¹

Dále je nutné se zabývat okamžikem smrti člověka. Vymezení okamžiku smrti a metoda jeho zjištění je výlučně věcí lékařské vědy. Ve zprávě Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. června

¹⁷ Rozhodnutí č. B 2/1986-26.

¹⁸ FREMR, Robert. *Trestní zákoník: komentář*. Komentáře. (Wolters Kluwer). Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4. § 140.

¹⁹ ZHRÁDKA, Jaroslav. Vraždy novorozenat. *Kriminalistický sborník*. 1974, roč. 18, č. 7. s. 420.

²⁰ NECHVÁTALOVÁ, Lucie. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.

²¹ *Rozdělení dětského věku*. Online. In: WikiSkripta. 2020. Dostupné z: https://www.wikiskripta.eu/w/Rozdělení_dětského_věku. [cit. 2024-02-15].

1976, sp. zn. Tpjf 30/76 (č. 41/1976 Sb. rozh. tr.), byl hodnocen závěr krajského soudu, který řešil otázku, zda jde o dokonáný trestný čin vraždy v případě, kdy je poškozenému život navrácen lékařským zákrokem. Krajský soud mimo jiné uvedl, že za způsobení smrti ve smyslu dokonané vraždy „nelze považovat tzv. klinickou smrt, poněvadž za současného stavu lékařské vědy i po zastavení životně důležitých funkcí (zastavení činnosti srdce, dýchání), které dříve vedlo nutně ke smrti, je možné obnovení těchto činností, a tím i záchrana života. (...) Kategorie tzv. klinické smrti, která je pouhým faktem zástavy vitálních funkcí, jejichž obnova je případně možná, se nyní nahrazuje kategorií biologické smrti mozku (cerebrální smrt), již se rozumí smrtelný stav, ze kterého je návrat do života vyloučen.“²² Pro účely zákona č. 285/2002 Sb., transplantačního zákona se smrtí rozumí nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu (§ 2 písm. e) transplantačního zákona). Náležitosti zjištění smrti jsou dále upraveny v § 10 transplantačního zákona v souvislosti s přípustností odběru od zemřelého dárce.

1.2.2 Objektivní stránka

Objektivní stránka je tvořena jednáním a následkem, jež jsou spojeny příčinným vztahem. Jednání je projev vůle ve vnějším světě, která vyvolává trestněprávně relevantní následek. Spojuje tedy dvě složky, a to vůli a její projev, kdy musí být přítomny obě současně, aby se dalo uvažovat o jednání ve smyslu trestního práva. O jednání nejde v případě fyzického donucení, myšlenky či vůle neprojevené trestněprávně významným způsobem, v případě reflexních pohybů, reakcí na podněty zprostředkované centrální nervovou soustavou, které jsou neuvědomované, či mimovolných pohybů, které jsou nechtěné a vůlí nepotlačitelné, patologického původu.

K jednání může dojít buďto konáním nebo nekonáním, resp. opomenutím. Dle formy jednání pak dělíme trestné činy na komisivní a omisivní, ty pak dále na omisivní pravé a omisivní nepravé. „Jednání má formu konání neboli komise (komisivní trestný čin), spočívající ve volní aktivitě jednajícího. Volní pasivita jednajícího, tj. zdržení se pohybu, se nazývá opomenutí neboli omise. Omise pravá spočívá v nesplnění příkazu konat, který pro pachatele plyne obecně nebo speciálně přímo z trestního zákona (§ 150 TrZ). Omise nepravá znamená nesplnění zákazu obecně vyplývajícího pro pachatele z trestního zákona tím, že nesplní pouze speciální adresnou právní povinnost, k níž ho zavazuje jiný zákon než trestní, podzákonný právní předpis, úřední výrok,

²² Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 6. 1976, sp. zn. Tpjf 30/76 (č. 41/1976 Sb. rozh. tr.).

*smlouva nebo konkrétní situace (tzv. ingerence nebo garance, § 112 TrZ, přiměřeně R 25/1977, R 7/1988).*²³

Následkem trestného činu je porušení nebo ohrožení objektu chráněného trestním právem. Právě z tohoto hlediska můžeme dělit trestné činy na ohrožovací a poruchové. Pokud jde o poruchový trestný čin, je k jeho dokonání zapotřebí způsobení poruchy, například způsobení újmy na zdraví. U ohrožovacích trestných činů postačí, pokud dojde ke vzniku nebezpečí, pouhého ohrožení chráněného objektu, které samo o sobě, resp. za předpokladu splnění ostatních podmínek, již vede k naplnění skutkové podstaty a k dokonání takového trestného činu. U ohrožovacích trestných činů tedy není zapotřebí způsobení poruchy, ale postačí pouze její potenciální vznik pramenící z vyvolaného nebezpečí.

Objektivní stránka trestných činů proti životu je obecně vymezena způsobením následku, a to usmrcením, bez ohledu na způsob či použité prostředky. Jednání může spočívat v konání i v opomenutí. Matka se může vraždy novorozeného dítěte dopustit i tím, že mu neposkytne elementární poporodní péči, následkem čehož dítě zemře. „*Matka dítěte má zvláštní povinnost konat ve smyslu § 112 tr. zákoníku vyplývající ze zákona (srov. zejména § 858 o .z.), takže za smrt svého novorozeného dítěte (ve formě trestného činu podle § 142) bude odpovídat i v situaci, kdy svému novorozenému dítěti bezprostředně po porodu (a ve stavu rozrušení vyvolaném porodem) neposkytne potřebnou péči, přičemž je minimálně srozuměna s tím, že její novorozené dítě v důsledku toho může zemřít.*“²⁴ Rozdílná kvalifikace bude v případě, kdy matka své novorozené dítě opustí s úmyslem ponechat dítě svému osudu, a bude srozuměna s tím, že dojde k jeho smrti, a v případě jeho opuštění za předpokladu, že je matka srozuměna jen s tím, že dítě vystavuje pouze nebezpečí smrti. V druhém případě by matka odpovídala za trestný čin opuštění dítěte podle § 195 tr. zákoníku. „*O trestný čin opustenia dieťaťa podľa § 212 Tr.zák. môže ísť len vtedy, keď úmysel páchatela zahrňa iba vznik nebezpečenstva smrti alebo ublíženia na zdraví. Pokiaľ páchatel vie o tom, že v dôsledku opustenia dieťaťa môže skutočne dôjsť k smrteľnému následku a je s tým uzročený, naplnňa týmto konaním znaky trestného činu vraždy podľa § 219 alebo vraždy novonarodeného dieťaťa matkou podľa § 220 Tr.zák., resp. pokusu o tieto činy.*“²⁵ Pro tento závěr častokrát svědčí místo ponechání dítěte a konkrétní podmínky jako je počasí, oblečení, ošetření dítěte apod.

²³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Jednání v trestním právu*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

²⁴ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. Beckova edice komentované zákony. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 1259.

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1991, sp. zn. 1 Tzf 6/91.

Mezi jednáním a následkem musí existovat příčinný vztah krytý zaviněním, a to alespoň v hrubých rysech. „Zavinění musí zahrnovat všechny znaky charakterizující objektivní stránku trestného činu, tedy příčinný vztah mezi jednáním pachatele a následkem trestného činu.“²⁶ Příčinný vztah je stanovován tzv. teorií podmínky, která je omezena zásadou umělé izolace jevů a zásadou gradace příčinné souvislosti. „Příčinou je každý jev, bez něhož by jiný jev nenastal, resp. nenastal způsobem, jakým nastal. Zásada umělé izolace jevů omezuje, redukuje zjištěné příčiny a následky na trestněprávně relevantní příčiny a trestněprávně relevantní následky. Stupeň způsobení následku může být různý, různé příčiny a podmínky mají různý vliv na způsobení následku.“²⁷

Součástí objektivní stránky také mohou být fakultativní znaky skutkové podstaty, které se vztahují k jednání, jako je místo a čas spáchání, nebo k následku, jako například hmotný předmět útoku či účinek. Rozdíl mezi následkem a účinkem spočívá v tom, že následek je porušení nebo ohrožení objektu trestného činu. Naproti tomu účinek je výsledkem porušení hmotného předmětu útoku, který je fakultativním znakem skutkové podstaty, tedy mají ho pouze některé trestné činy. Předmětem útoku je konkrétní člověk nebo konkrétní věc, na kterou pachatel přímo útočí, a tím tak zasahuje objekt trestného činu. Jeho význam dále spatřujeme v trestním řízení, kdy slouží k jednoznačné identifikaci a individualizaci popisovaného trestného činu, a následně také při úvahách o druhu a výměře ukládaného trestu. Účinek na rozdíl od následku nemusí vždy nastat, například za předpokladu, že nedojde k dokonání trestného činu, ale pouze k dosažení stádia přípravy či pokusu.

Dalšími fakultativními znaky mohou být místo a čas jednání či způsob spáchání. Trestný čin vraždy novorozence nevyžaduje pro svoji kvalifikaci určitý způsob spáchání ani místo. Typické pro vraždu novorozence matkou je, že místo nálezu není shodné s místem činu, respektive tomu tak bývá častěji než u trestného činu vraždy či zabití. Důvodem je snadná manipulace s mrtvolkou dítěte, zbavení se těla (například vyhozením do popelnice). Pachatelka nepovažuje přemístování mrtvolky za rizikové.²⁸ Proto by bylo nesmyslné vkládat do skutkové podstaty podmínku určitého místa činu.

Naproti tomu zde hraje významnou roli čas spáchání, ke kterému musí dojít za trvání rozrušení způsobeného porodem, a zároveň v časově ohraničeném úseku buďto při porodu nebo

²⁶ GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7375-509-0. s. 52.

²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 200-202.

²⁸ STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7. s. 26.

bezprostředně po něm. Zda dojde k jednání při porodu není tak složité dovodit, neboť z lékařského hlediska lze poměrně dobře určit začátek i konec porodu.

„V nauce v současné době převládá názor, že z právního hlediska je nutno za začátek porodu považovat okamžik, kdy dítě začne opouštět tělo matky, tzn. že se při porodu objeví hlavička nebo vedoucí část dítěte. Jinak je začátek porodu nutno definovat ve výjimečných případech operativního vynětí (tzv. císařský řez).“²⁹ Shodně též článek v časopise Trestní právo.³⁰

Ovšem výklad pojmu „bezprostředně“ už není tak jednoznačný. Dřívější právní úprava pracovala s termínem „hned po porodu“, který byl však stejně problematický jako současný termín „bezprostředně“. K časovému úseku „hned po porodu“ se vyjádřil ve svém odborném článku pro časopis Bulletin advokacie JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.: *„Tento termín nelze z hlediska soudnělékařského vykládat jako určitě vymezenou, krátkou dobu, hned po ukončení porodu, nýbrž je to určitě dlouhá doba po porodu dítěte a lůžka, která není v každém případě stejně dlouhá, a kterou lze někdy přesně jen těžko stanovit. Důležité je posouzení, zda rozrušení způsobené porodem tu ještě trvalo. Rozrušení způsobené porodem ve většině případů netrvá dlouho. Rodička se většinou po porodu obvykle uklidňuje a ve většině případů se dostavuje obcerstvující spánek. Spánek značí utlumení funkce orgánů, a tedy i soustavy nervové, a proto je možno tvrdit, že okamžikem usnutí obyčejně přestává i rozrušení rodičky. Pátráním po tomto okamžiku je možno ve většině případů stanovit konec termínu „hned po něm“ – ovšem s přihlédnutím k stupni rozrušení způsobeného porodem. Z toho je patrné, že z hlediska soudnělékařského časový termín „hned po něm“ je nutno případ od případu řešit zvlášť a samostatně a řádně odůvodnit.“³¹ Jak dlouho trvá „bezprostředně“ je vždy individuální. Obecně lze říci, že trvá do chvíle, než rodička usne, ovšem není to absolutním pravidlem, tudíž je nutné důkladně zkoumat, zda rozrušení po probuzení rodičky odeznělo anebo nadále trvá. K trvání stavu rozrušení způsobeného porodem se také vyjadřoval JUDr. Kučera v článku „Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte“ v časopise Trestněprávní revue, ve kterém uzavírá, že tento stav „netrvá dlouho po porodu, neboť je vymezován spíše hodinami než dny. Obecně se předpokládá, že rodička*

²⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502576-0. s. 549.

³⁰ TICHÝ, Lukáš. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7–8. ISSN 1211-2860. s. 23-24.

³¹ MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost (k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou). *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 2000, č. 1. ISSN 1210-6348. s. 44-45.

*vyčerpaná porodem zpravidla usne, čímž dojde ke zklidnění nervové soustavy, a rozrušení způsobené porodem tak pomine.*³²

V novém trestním zákoníku byl pojem „hned“ nahrazen pojmem „bezprostředně“ z důvodu lepšího navázání časového hlediska na stav matky jednající v rozrušení, ke kterému pak vztahujeme znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví. Jako určitý posun to vykládá i JUDr. Fremr dle něž tato změna umožňuje *„posoudit podle § 142 také ty případy vraždy novorozeněte, jichž se matka dopustila i v poněkud delším časovém odstupu od porodu, ovšem ještě za trvání rozrušení způsobeného porodem. V praxi se totiž objevily případy, kdy stav poporodního rozrušení u rodičky přetrvával i několik dní, byť ve většině případů se jedná řádově o minuty či hodiny.*³³

Čas v tomto případě hraje stěžejní roli, neboť právě jeho plynutí spoluurčuje, zda bude matka pachatelkou vraždy nebo privilegované a mírněji trestné vraždy novorozeného dítěte matkou.

1.2.3 Subjekt

Subjektem trestného činu je jeho pachatel, tedy osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Tuto definici nalezneme přímo v trestním zákoníku, a to v § 22 odst. 1 tr. z. U pachatele zkoumáme v obecné rovině jeho věk, zda dovršil patnáctý rok věku, přičetnost a případně u mladistvých rozumovou a mravní vyspělost.

Podmínku přičetnosti dovozujeme a contrario ze zákonné definice nepřičetnosti v § 26 tr. zákoníku, dle které není pro nepřičetnost trestně odpovědný ten, kdo pro duševní poruchu nemohl v době činu rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání. Legální definici duševní poruchy pak nalezneme v § 123 tr. zákoníku, dle níž se duševní poruchou rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká sociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.

Pro prohlášení nepřičetnosti je tedy jako první podmínka nutná existence duševní poruchy. *„Druhou z podmínek nepřičetnosti je nedostatek schopnosti rozumové (tzv. schopnost*

³² KUČERA Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, roč. 2, č. 5. ISSN 1213-5313. s. 139.

³³ FREMR, Robert. *Trestní zákoník: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4. s. 866.

rozpoznávací), anebo schopnosti ovládací (schopnost ovládat své jednání, tzv. schopnost určovací). Hovoříme o tzv. psychologickém (juristickém) kritériu nepřičetnosti. K naplnění pojmu nepřičetnosti postačí nedostatek jedné z těchto schopností, a to buď schopnosti rozpoznávací, anebo schopnosti určovací.“³⁴

Přičetnost se presumuje, a tedy nepřičetnost je nutné dokazovat, a to vždy ke konkrétnímu trestnému činu. „Otázka nepřičetnosti je otázka právní; její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů. Povaha této otázky vyžaduje, aby její posouzení bylo založeno na odborných znalostech z oboru psychiatrie. Znalecký důkaz z tohoto oboru je však jen jedním z podkladů pro vytvoření soudcovského přesvědčení o otázce přičetnosti a musí být hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými skutečnostmi z tohoto hlediska relevantními. Soud nezjišťuje přičetnost pachatele jako takovou, ale vždy jen přičetnost ve vztahu k určitému činu.“³⁵

Nepřičetnost, resp. existenci duševní poruchy a její vliv na rozpoznávací a ovládací schopnost, je nutné dokazovat prostřednictvím znaleckého posudku. Otázka nepřičetnosti je posuzována ke konkrétnímu jednání, ve vztahu ke konkrétnímu činu, a to v čase jeho spáchání. Nesouvisí však s občanskoprávním omezením svéprávnosti, kdy duševní porucha není přechodného charakteru, omezuje jednání osoby v soukromoprávních vztazích a slouží na její ochranu. Jinak řečeno, osoba, jejíž svéprávnost je omezena, může být trestně odpovědná za spáchaný trestný čin.

Pachatelem většiny trestných činů může být kdokoli. U některých činů je však potenciální okruh pachatelů omezen zákonem, kdy je u pachatele vyžadována nějaká zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení, tzn. vyžaduje se, aby pachatel měl postavení tzv. konkrétního či speciálního subjektu. U těchto trestných činů jsou proto dále zkoumány tyto zvláštní charakteristické znaky pachatele, které jsou v určitých případech součástí základní skutkové podstaty a podmiňují tak své naplnění, v jiných jsou naopak pouze zvlášť přitěžující okolností, jejímž důsledkem je naplnění kvalifikované skutkové podstaty. U trestného činu vraždy novorozence je tomu však jinak, postavení pachatele jako matky novorozence je nutné ke spáchání trestného činu vraždy novorozence, který představuje naopak privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy.

³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 214.

³⁵ GRÍVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7375-509-0. s. 63.

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou ke svému naplnění vyžaduje, aby pachatelkou byla právě matka novorozence. Kdo je matkou je poměrně jednoduché, neboť definici nalezneme v ustanovení § 775 zákona č. 89/2012, v občanském zákoníku, který nám říká, že matkou dítěte je žena, která jej porodila. Zákon tedy omezuje okruh pachatelů a vyžaduje zvláštní vlastnost pachatele, jenž je označován jako konkrétní subjekt. Organizátorem, návodcem nebo pomocníkem trestného činu, jehož znakem je konkrétní nebo speciální subjekt, obecně může být i osoba, která nemá vlastnost, způsobilost nebo postavení tam vyžadované (§ 114 odst. 3 tr. z.), ovšem tato osoba nemůže být spolupachatelem (§ 114 odst. 1 tr. z.).

Z této mírněji trestné privilegované skutkové podstaty bude matka těžit i v případě, kdy se bude na spáchání podílet jako spolupachatelka nebo i jen v některé z forem účastenství, pokud tak učiní při porodu nebo bezprostředně po něm a v rozrušení z tohoto porodu plynoucího. Naproti tomu účastník, který nemá postavení konkrétního subjektu, bude trestně odpovědný za účastenství v širším slova smyslu na trestném činu vraždy. To potvrzuje i judikatura č. 89/1953 – II Sb. rozh. Tr: „*Návod, aby matka při porodu nebo hned po něm zavraždila své novorozené dítě, anebo pomoc při tom, jsou návodem, resp. pomoci k trestnému činu vraždy podle § 24 odst. 1 písm. b), resp. c), § 140 tr. zákoníku, i když matka dítě usmrtila v rozrušení způsobeném porodem. Výjimečné psychické rozpoložení matky vyvolané stavem jejího organismu následkem proběhlého porodu může svědčit jen jí samotné a nikomu jinému.*“³⁶ Její jednání tedy bude posuzováno podle § 142 tr. zákoníku, ale jednání (spolu) pachatele či účastníka bude posuzováno podle § 140 tr. zákoníku, neboť nebude v postavení konkrétního subjektu.³⁷ V tomto směru vyslovil závěr Krajský soud v Brně ve svém rozhodnutí z 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53, že: „*Návod, aby matka při porodu nebo hned po něm zavraždila své novorozené dítě anebo pomoc při tom, je návodem, resp. pomoci k trestnému činu vraždy podle §§ 7, 216 tr. zák., i když matka dítě usmrtila v rozrušení způsobeném porodem.*“³⁸ Matka jednající v rozrušení a v požadovaném časovém úseku při nebo bezprostředně po porodu, tak bude vždy trestně odpovědná za privilegovanou skutkovou podstatu, ať už se na trestném činu podílí jako pachatelka, spolupachatelka, organizátor, návodce či pomocník. Jiná osoba, které nesvědčí tyto okolnosti, pak bude naopak vždy trestně odpovědná za trestný čin vraždy, a to pro jednání v jakékoli formě účastenství v širším slova smyslu.

³⁶ GRÍVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7375-509-0. s. 181.

³⁷ ŠÁMAL, Pavel. § 142 [Vražda novorozeného dítěte matkou]. In: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 1912–1913.

³⁸ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 11. 3. 1953, sp. zn. 8 To 13/53.

V této souvislosti může vyplynout otázka, zda existují nějaká specifika žen jako pachatele trestné činnosti. Určitou charakteristiku matek dopouštějících se trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou naznačila docentka Hendrychová, vyučující na naší fakultě, ve svém článku věnujícím se využití baby-boxů. Ta pracuje se závěry odborníků, kteří tvrdí, že „své děti odkládají a usmrcují zejména mladé, velmi nezralé a infantilní ženy – prakticky děti, anebo osoby nesvéprávné – totiž stížené duševní poruchou. Svě těhotenství do poslední chvíle samy sobě popírají, „nepozorují“, že jsou těhotné. Porodem jsou nutně zaskočeny. Stresová a panická reakce pak vede třeba k zabití ihned po porodu.“³⁹

Na specifika žen jako pachatele se zaměřila také publikace Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Na rozdíl od většiny kriminologických výzkumů, které se zabývají spíše trestnou činností páchanou muži, neboť muži mezi pachateli stále naprosto převládají, se zaměřují na kriminalitu žen a uvádějí k tomu i několik statistik. Například výzkumy odsouzených pachatele za vraždu novorozeného dítěte matkou ukázaly, „že většinou jde o mladé, svobodné ženy, se základním a nižším vzděláním. U 40 % žen byl zjištěn inferiorní intelekt až mentální retardace, zbytek tvoří dolní pásmo průměru. V anamnéze většinou nemívají trestnou činnost, okolí i v zaměstnání je hodnotí většinou kladně. Nejčastějším motivem pak bývá nechtěné těhotenství, strach z pomluv a předsudků, příp. konfliktní vztahy. U vdaných pachatele to bývá negativní postoj otce k narozenému dítěti nebo rodičkou nenáviděný biologický otec.“⁴⁰

Pro tuto práci však stojí za zmínku ještě jedna v této publikaci prezentovaná teze, a to že u pachatele trestného činu vraždy je až ve 40 % případů obětí vlastní dítě, teprve až na druhém místě manžel. Ženy tedy v nejvíce případech vraždí své děti, a to ať už v rámci trestného činu vraždy nebo v rámci vraždy novorozeného dítěte matkou.

Další zajímavý výzkum byl představen v publikaci *Násilná kriminalita*, která pracuje s daty analýzy statistických ročenek kriminality z let 2010 až 2013, ze kterých vyplynulo, že se podíl ženských pachatele úmyslných usmrcení pomalu zvyšuje, v průměru na 13,7 %.⁴¹ Nejčastější jsou případy, kdy dojde k usmrcení ženou v rodině, většinou pak přímo v obydlí (dvě třetiny případů) a nejčastěji užitým nástrojem je nůž. Dále byl zkoumán vzorek spisů šesti žen, z čehož dva případy byly usmrcení pokrevního příbuzného, dva případy usmrcení intimního partnera a dva

³⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. baby-schránek. *Právní rozhledy*. 2005, roč. 13, č. 7. ISSN 1210-6410. s. 250-253.

⁴⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka a NETÍK Karel. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-80-7338-063-2. s. 115.

⁴¹ HERETIK, Anton. *Extrémna agresia I, Forenzná psychológia vraždy*. Nové zámky: Psychoprof, 2012. ISBN 978-80-89322-11-4. s. 52.

případy usmrcení osoby, s níž měly vztah bez intimního podtextu, pouze na základě povrchní známosti.⁴²

1.2.4 Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu představuje vnitřní, psychický vztah pachatele k jeho jednání. Jejím obligatorním znakem je zavinění, fakultativním pak pohnutka, která představuje motiv pachatele, jeho záměr, důvod spáchání, kterým může být například rasa, náboženské vyznání či politické přesvědčení nebo jiný diskriminační důvod.

Zavinění má dvě základní formy, a to úmysl a nedbalost. Úmysl rozlišujeme dále na přímý a nepřímý, nedbalost pak na vědomou a nevědomou. V § 15 tr. zákoníku je vymezen úmysl, a to úmysl přímý, kdy pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem (§ 15 odst. 1 písm. a) tr. z.) a úmysl nepřímý, kdy pachatel věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn (§ 15 odst. 1 písm. b) tr. z.).

Trestný čin je spáchán z vědomé nedbalosti, jestliže pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí (§ 16 odst. 1 písm. a) tr. z.). O nevědomou nedbalost jde v případě, že pachatel nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl (§ 16 odst. 1 písm. b) tr. z.). K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (§ 13 odst. 2 tr. zákoníku). Opačná zásada, tedy že postačí nedbalostní zavinění, není-li stanoveno jinak, platí v případě zavinění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Dle § 17 tr. z. se k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, přihlédne i tehdy, zavinil-li pachatel těžší následek z nedbalosti, vyjímaje případy, že trestní zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné, a také tehdy jde-li o jinou skutečnost, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, pokud trestní zákon nevyžaduje, aby o ní pachatel věděl.

To, zda jde o nedbalostní jednání, je měřeno pomocí kritéria zachování přiměřené opatrnosti, kterou však trestní zákoník nestanoví. Míru potřebné opatrnosti a její zachování dovozuje nauka a praxe. „*Nedbale tedy jedná ten, kdo nedodrží míru opatrnosti, ke které je*

⁴² STAŇKOVÁ, Lenka; ŠČERBA, Filip a VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-069-7. s. 225.

v rámci okolností povinen (objektivní hledisko) a podle svých možností schopen (subjektivní hledisko). Odpovědnost za nedbalost je dána spojením hlediska objektivního a subjektivního. Výslovně to stanoví i judikatura - č. 5/2013 Sb. rozh. tr. “⁴³

Vyšší stupeň intenzity nedbalosti, která je vyžadována některými trestnými činy, označuje trestní zákoník jako hrubou nedbalost a vymezuje ji v § 16 odst. 2 tr. z. jako přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti, který svědčí o jeho zřejmé bezohlednosti k zájmům chráněným trestním zákonem.

K rozlišení úmyslného zavinění od nedbalosti se váže také problematika lhostejnosti pachatele k uvedenému následku, resp. jaký postoj pachatele lze považovat za srozumění, a tedy za úmyslné zavinění, které je u některých trestných činů výslovně vyžadováno k dovození trestní odpovědnosti. Jak právní nauka, tak soudní judikatura rozlišuje lhostejnost pravou a nepravou. *„Za nepravou lhostejnost se považuje taková situace, kdy lhostejnost pachatele k tomu, zda následek nastane nebo nenastane, vyjadřuje jeho aktivní kladné stanovisko k oběma možnostem; jde tedy sice o méně intenzivní, ale stále ještě aktivní volní vztah pachatele k relevantnímu trestněprávnímu následku. Naproti tomu u pravé lhostejnosti není ani nejslabší (kladný) volní vztah pachatele ke způsobení takového následku, takže pachatel není srozuměn s následkem daného trestného činu, ale naopak spoléhá, byť bez přiměřených důvodů, že nedojde k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem. Proto tzv. pravá lhostejnost z hlediska zavinění spíše odpovídá vědomé nedbalosti podle § 16 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, i když zcela neodpovídá záporné vůli pachatele, tj. jeho nechtění při této formě nedbalosti.“⁴⁴* Tyto pojmy byly vyloženy také Nejvyšším soudem v usnesení ze dne 17. února 2016, sp. zn. 5 Tdo 1467/2015, a to spolu se vztahem k nepřímému úmyslu. Závěrem pak bylo, že lhostejnost pravá není způsobitelná odůvodnit nepřímý úmysl. Pro dovození nepřímého úmyslu pachatele může jít nanejvýš o lhostejnost nepravou.⁴⁵

Z uvedených zákonných definic úmyslu a nedbalosti je tedy patrné, že zavinění je tvořeno dvěma složkami, a to složkou vědění a složkou volní. Složka vědění zahrnuje vnímání a představu pachatele o relevantních skutečnostech v době spáchání činu. Složka volní pak představuje srozumění pachatele s možným následkem svého jednání či dokonce chtění tento následek způsobit. Úmysl od nedbalosti odlišujeme právě na základě složky volní, neboť ta u nedbalostního jednání chybí.

⁴³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 246.

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5. s. 223-224.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, č.j. 5 Tdo 1101/2018-38.

Zaviněním musí být kryty všechny znaky skutkové podstaty, a to alespoň v hrubých obrysech. „*Jak složka vědění, tak i složka volní nemusí zcela přesně odpovídat objektivní realitě, nemusí vždy zcela přesně odrážet skutečnosti příslušnými ustanoveními zvláštní části tr. zákoníku předpokládané a nemusí se vztahovat ke všem podrobnostem, které jsou pro daný čin charakteristické. Okolnosti skutečně existující mohou být v rámci znaků uvedených v zákoně nahrazeny v představě pachatele (ve volní složce) jinými, nebo mohou být doplněny. Z rámce znaků skutkové podstaty v tomto smyslu nevybočuje, jestliže pachatel zamýšlel následek, resp. účinek obdobné povahy, jenž ve skutečnosti nastal, za podmínky, že jde o jednu z možných podob téhož uvažovaného následku či účinku*“⁴⁶ Pokud je vzniklý následek v příčinné souvislosti s jednáním, postačí pro závěr o úmyslném jednání (eventuální úmysl), že uvedený následek pachatel považoval za možný a pro případ, že nestane, s ním byl srozuměn.

Abychom mohli dovozovat, že pachatel jednal alespoň v nepřímém úmyslu, je třeba prokázat jeho vědomí o tom, že svým jednáním může porušit zájem chráněný zákonem a je s tímto porušením srozuměn. Při posuzování úmyslu usmrtit je zapotřebí přihlížet také k okolnostem doprovázejícím jednání pachatele, a to k jeho motivu, způsobu provedení, užitého nástroje, konkrétního cíle (např. zda byl útok proti tělu veden na životně důležité orgány – do oblasti hrudníku či hlavy), apod. „*Teprve v případě, že objasnění všech těchto okolností prokazuje úmysl pachatele spáchat vraždu, třebas úmysl nepřímý, je možno uznat jej vinným tímto trestným činem, případně jeho pokusem.*“⁴⁷

Pachatel nemusí znát ani přesný význam užitých pojmů, tzv. normativních znaků skutkové podstaty, pokud se jeho laická představa kryje s obsahem pojmu. „*Pokud jde o otázku, zda zavinění zahrnuje jen skutkovou stránku trestného činu, nebo zda se vztahuje i na některé právní pojmy, je třeba zdůraznit, že u znaků skutkové podstaty trestného činu zpravidla postačí, jsou-li pachateli známa fakta, která jim lze podřadit. Podobně je tomu s tzv. normativními znaky skutkové podstaty, což jsou znaky, které vyjadřují právní institut nebo právní vztah zpravidla převzatý z jiného právního oboru, popř. z právního předpisu, aniž by se příslušné ustanovení trestního zákona mimotrestní normy tento znak obsahující odkazem či blanketem dovolávalo. To je právě důvodem, proč z hlediska zavinění postačí znalost skutkových okolností rozhodných pro naplnění tohoto znaku, přestože jde o právní pojem.*“⁴⁸

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Zavinění v trestním právu*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 10. 12. 1968, sp. zn. 8 Tz 122/68.

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 15 [Úmysl]. In: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 333–334.

Zavinění se nemusí vztahovat ani na protiprávnost jakožto rozpor s právním řádem jako celkem. Pokud neoprávněnost není znakem skutkové podstaty uvedené v zákoně, nemusí mít pachatel o nedovolenosti svého jednání žádnou představu, stačí, že jeho zavinění kryje znaky skutkové podstaty, ze kterých protiprávnost daného jednání vyplývá. „Zavinění pachatele se nemusí vztahovat na společenskou škodlivost (závažnost činu pro společnost). Zavinění se ovšem musí vztahovat na všechny skutkové okolnosti, ze kterých si pachatel tvoří svůj úsudek o společenské škodlivosti nebo závažnosti činu.“⁴⁹

Jak je uvedeno v učebnici trestního práva hmotného od kolektivu autorů v čele s profesorem Jelínkem, zavinění se nemusí vztahovat na právní posouzení skutku a jeho trestnost, platí zde totiž jedna ze základních zásad *ignorantia legis non excusant*, že neznalost trestního zákona neomlouvá. Naproti tomu však úprava právního omylu v § 19 tr. zákoníku „omlouvá“ pachatele, který při spáchání trestného činu neví, že je jeho čin protiprávní, a dovozuje tak, že jednal nezaviněně, nemohl-li se omylu vyvarovat. „Právní omyl podle § 19 odst. 1 tr. zákoníku vylučuje zavinění, pouze pokud se subjekt nemohl omylu vyvarovat (srov. § 19 odst. 2 tr. zákoníku). Z hlediska subjektivní stránky u normativního znaku k trestní odpovědnosti pachatele dostačuje, věděl-li o rozhodných skutkových okolnostech naplňujících tento znak. Závěr o jeho vině není podmíněn zjištěním, že v době činu znal přesný právní význam tohoto normativního znaku.“⁵⁰ „U právního omylu není rozhodná (ne)znalost konkrétního zákona, ale je rozhodná (ne)vědomost o protiprávnosti jednání.“⁵¹ Pachatel tedy nemusí vědět, že je jeho jednání trestné, ale musí mít alespoň laickou představu o tom, že je jeho jednání protiprávní.

Vražda novorozeného dítěte matkou je úmyslný trestný čin, přičemž však není rozhodující, v jakou chvíli matka pojala vražedný úmysl, pokud se nakonec jednání dopustí v rozrušení způsobeném porodem. K tomu již jednou zmíněné rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 50. let, ze kterého vyplývá, že: „skutečnost, že těhotná žena pojala již před porodem úmysl zbavit se vraždou svého novorozeného dítěte, jež pak při porodu nebo bezprostředně po něm úmyslně, ovšem v rozrušení způsobeném porodem, usmrtí, nevylučuje, aby byl čin posuzován jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 217 tr. zák.“⁵² Shodně též rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 1954, dle kterého je nutné přihlížet k nepříznivým zážitkům, pro které se již v době

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 236.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel a KRATOCHVÍL, Vladimír. § 19 [Omyl právní]. In: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 429.

⁵¹ RICHTER, Martin. Právní omyl v trestním zákoníku – co lze pod něj podřadit a jak přistupovat k posuzování jeho vyvarovatelnosti?. *Trestněprávní revue*. 2018, roč. 17, č. 6. ISSN 1213-5313. s. 131.

⁵² Rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 11. 3. 1953, sp. zn. 8 To 13/53.

těhotenství rozhodla dítě usmrtit a které vystupňovaly rozrušení způsobené porodem.⁵³ Matka tedy může pojmout úmysl ještě v těhotenství, v době před porodem, a i tak může být její čin kvalifikován jako vražda novorozeného dítěte matkou, pokud se tohoto svého jednání dopustí při nebo bezprostředně po porodu a v rozrušení porodem způsobeném, které je v tomto případě jakousi hnací silou k činu, ke kterému by se matka za jiných okolností, respektive mimo rozrušení, pravděpodobně nakonec neodhodlala.

K dokazování úmyslu usmrtit, a k okamžiku pojetí tohoto úmyslu, se ve svém nálezu vyjádřil i Ústavní soud. V tomto případě šlo o matku, která byla potřetí těhotná, první těhotenství ukončila potratem, druhé i třetí zjistila až v pokročilém stádiu. Jednalo se o těhotenství neplánované a nechtěné. Matka dítě porodila v noci v koupelně, svému druhovi však tvrdila, že již mrtvé. Dítě nechala zabalené v ručníku v koupelně, koupelnu uklidila a placentu vyhodila do koše. Ani jeden dále nejevil zájem o osud dítěte, až večer se druh svěřil svým rodičům, kteří přivolali lékaře, který však již pouze konstatoval smrt. Nalézací soud kvalifikoval jednání jako vraždu novorozeného dítěte matkou, odvolací soud však jednání překvalifikoval na trestný čin vraždy. Ústavní soud obě rozhodnutí zrušil s odůvodněním, že existuje příliš mnoho pochybností, než aby bylo možné dojít k jednoznačnému závěru, že matka své dítě úmyslně a při plném vědomí udusila. Ústavní soud obecným soudům vytkl především nepřímé dovození subjektivní stránky: „*Ústavní soud dospěl k přesvědčení, že subjektivní stránku trestného činu dovodily soudy pouze nepřímo, zejména pak z faktu, že se stěžovatelka nepřipravovala na porod a následnou péči o novorozené dítě, že těhotenství tajila, porodila osamoceně a odmítala jakoukoliv pomoc. Skutečností zůstává pouze to, že stěžovatelka porodila dítě, které krátce po porodu zemřelo. Jaké jednání stěžovatelky, a zda úmyslné, či nikoliv, vedlo ke smrti novorozence, nade vší pochybnost však prokázáno nebylo. Ze znaleckého posudku z oboru soudního lékařství pak vyplývá pouze příčina smrti, nikoliv však přesné jednání vedoucí k ní. Přičemž soudy, zejména odvolací, dostatečně nezohlednily stav, ve kterém se stěžovatelka nacházela. Porod je sám o sobě velký psychologický inzult, i když je plánovaný a očekávaný, vrchní soud však tuto okolnost pominul a vyloučil, že by se stěžovatelka nacházela ve stavu rozrušení.*“⁵⁴

Na základě znaleckého posudku se pak dal učinit závěr o nezodpovědnosti matky, nikoli však o jejím úmyslu dítě usmrtit. Její osoba byla popsána jako samostatná s vyhybavou tendencí a se sklonem odkládat řešení problémů na pozdější dobu, se slabou důvěrou k blízkému okolí. Nebylo však bez důvodných pochybností prokázáno, jaké jednání matky vedlo k usmrcení dítěte,

⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 1954, sp. zn. R 7/1955.

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 787/13.

natož pak zda bylo úmyslné či nikoli. Úmyslnost jednání matky soudy dovodily z toho, že matka první tři měsíce své těhotenství tajila, nepřipravovala se na narození dítěte, při porodu si počínala racionálně (dala pokyn druhovi, aby přinesl nůžky k přestřihnutí pupeční šňůry), v průběhu porodu odmítala pomoc a nepřipravovala se ani na jí tvrzenou adopci. Orgány činné v trestním řízení vyhodnotily situaci tak, že pokud porod matku překvapil, mohla návštěvu nemocnice po porodu spojit s odložením dítěte v babyboxu. To však shledal Ústavní soud jako nedostačující, neboť z popisu věci matkou je patrná spíše nejistota než vědomost, porod ji překvapil (měla za to, že by mohla být v sedmém měsíci), šokoval.

Na závěr Ústavní soud připomněl zásadu dokazování nepřímými důkazy: *„Použité nepřímé dovození úmyslu, má-li sloužit k jednoznačnému závěru o vině, musí tvořit systém, jehož jednotlivé články musí být v souladu jak mezi sebou, tak i s dokazovanou skutečností, tj. v daném případě s existencí eventuálního úmyslu, resp. neexistencí žádných pochybností o něm. V tomto případě však nejsou tyto požadavky ohledně souladnosti nepřímých důkazů a jejich vztahu k dokazované skutečnosti splněny, tedy představují existenci reálných pochybností o vině stěžovatelky.⁵⁵*

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 787/13.

2. Vybraná problematika dokazování

V této kapitole bych nejprve pouze krátce pojednala o dokazování obecně, jeho významu a účelu, úpravě a fázích. Dále se zaměřím na problematiku dokazování pouze trestného činu vraždy novorozeného dítěte, a to konkrétně na potřebu znaleckých posudků, ať už pro dokazování duševního stavu matky, rozrušení způsobeného porodem či příčiny smrti novorozence.

Dokazování představuje jádro celého trestního řízení. Jeho účelem je poznat materiální pravdu a cílem vynést spravedlivý rozsudek. Zásadními otázkami, na které se hledá odpověď právě v rámci dokazování jsou, zda se trestný čin stal, kdo ho spáchal a za jakých okolností. Dokazují se všechny trestněprávně relevantní skutečnosti pro konkrétní trestný čin konkrétního pachatele. Dokazování je předpokladem pro spravedlivé rozhodnutí, odčinění újmy poškozené osoby, potrestání pachatele a s tím související ochranu společnosti.

Jedině prostřednictvím dokazování mohou orgány činné v trestním řízení dojít k poznání spáchaného skutku, který se stal v minulosti a kterému nebyly přítomny. Proto je nutné pomocí provedení důkazů tento čin zrekonstruovat, aby o něm mohlo být s jistotou rozhodnuto. Právě důkazní situace rozhoduje o výsledku řízení – v případě nedostatku usvědčujících důkazů (důkazní nouze), je nutné rozhodnout s ohledem na zásadu *in dubio pro reo* ve prospěch obviněného, neboť jeho vina musí být prokázána bez důvodných pochybností. Je nutné opatřit a provést důkazy k osobě pachatele, ke spáchanému činu a ke všem jeho trestněprávně relevantním okolnostem. Dokazování je určitý proces upravený v trestním řádu a skládá se z několika fází podle konkrétní prováděné činnosti.

Nejprve je nutné vyhledat důkazy významné pro dané trestní řízení, a to dle vyhledávací zásady uvedené v § 2 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „řád“ nebo „tr. ř.“), která orgánům činným v trestním řízení ukládá povinnost vyhledávat důkazy v souladu se svými právy a povinnostmi a za součinnosti stran tak, aby byl náležitě zjištěn skutkový stav věci bez důvodných pochybností a v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí. Orgány činné v trestním řízení stejně náležitě objasňují skutečnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.

Po vyhledání důkazů je nutné jejich zajištění a provedení postupem, jenž upravuje zákon. Při nedodržení těchto pravidel nebude důkaz v hlavním líčení připuštěn. Je nutné získané důkazy prověřit co se týče jejich vypovídající hodnoty, zda jsou úplné, věrohodné a spolehlivé, ale také jejich souvislosti, zda se vzájemně doplňují a podporují nebo naopak vyvracejí. Vyvrcholením dokazování je jejich hodnocení soudem pod zásadou volného hodnocení důkazů uvedenou v § 2

odst. 6 tr. řádu, která orgánům činným v trestním řízení ukládá hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrn. Soud sám rozhoduje o důležitosti jednotlivých důkazů, posuzuje jejich zákonnost, závažnost a pravdivost.

Dokazování je upraveno v hlavě páté části první trestního řádu. Hned v obecném ustanovení v § 89 tr. řádu, který upravuje rozsah a předmět dokazování, nalezneme výčet okolností, které je nutné dokazovat. První okolností je, zda se skutek, v němž je spatřován trestný čin, stal, tedy jestli došlo k protiprávnímu jednání, které naplňuje všechny znaky příslušné skutkové podstaty, a to trestně odpovědnou osobou. Další okolností je, zda byl tento trestný čin spáchán obviněným, případně z jaké pohnutky. Zjišťuje se jeho zavinění a v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte také naplnění charakteristiky konkrétního subjektu. Dále se dokazují podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu, osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry obviněného, které hrají roli při ukládání trestu, následek, výše škody či bezdůvodného obohacení, a to pro případy, kdy je určitá výše škody uvedena jako znak skutkové podstaty, pro určení společenské škodlivosti trestného činu nebo pro případ uspokojení nároku poškozeného. V neposlední řadě se dokazují také okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání, což má značný význam pro výchovu a zejména pak pro prevenci.⁵⁶

Výčet důkazů v trestním řádu je pouze demonstrativní, tudíž neuzavřený. Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Důkaz je výsledek činnosti, přímý poznatek (např. svědecká výpověď), který byl získán procesní činností – důkazním prostředkem (výslechem), a to vytěžením pramene důkazu (svědka). Jako příklad důkazů trestní řád v § 89 odst. 2 uvádí ty nejčastější, a to výpověď obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.

Vzhledem k zaměření mé práce se budu dále více zabývat pouze znaleckým posudkem, neboť zejména právě ten představuje stěžejní důkaz pro kvalifikaci tohoto trestného činu. Dělicí čáru mezi třemi trestnými činy úmyslného usmrcení, a to vraždou, zabitím a vraždou novorozeného dítěte matkou, totiž představuje psychický stav pachatele, respektive zda pachatel jedná v rozrušení a čím je jeho rozrušení způsobeno.

⁵⁶ PÚRY, František. § 89 [Obecná ustanovení]. In: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

2.1 Znalecký posudek

Pokud se během trestního řízení vyskytne potřeba odborných znalostí k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení, vyžádá si orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Pokud je však takový postup pro složitost posuzované otázky nepostačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce. Jestliže jde o objasnění skutečnosti zvláště důležité, je třeba přibrat znalce dva. Dva znalci se přibírají vždy tehdy, pokud jde o prohlídku a pitvu mrtvol. Je-li třeba vyšetřit duševní stav obviněného, přibere se k tomu vždy znalec z oboru psychiatrie.

Znalecký posudek poskytuje větší záruky dostatečného objasnění posuzované otázky, představuje kvalitnější a věrohodnější důkaz než odborné vyjádření, a to zejména díky své „preciznější a podrobnější procesní úpravě znaleckého dokazování v trestním řádu (včetně práv poskytnutých obviněnému v § 105 odst. 3 tr. ř. – právo vznášet námitky proti osobě znalce a proti formulaci otázek, což posiluje prvky kontradiktornosti řízení), vyššími nároky na ověřování odborné kvalifikace znalce zakotvenými ve zvláštních předpisech o znalcích (viz zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů), možností znalce požadovat přístup k relevantním informacím ze spisu a podílet se na provádění procesních úkonů (viz § 107 tr. ř.). Právní garancí za správnost znaleckého posudku je rovněž trestní odpovědnost znalce za trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 175 tr. zák., která u zpracovatele odborného vyjádření neexistuje.“⁵⁷

Pokud je tedy k posouzení otázky potřeba odborných znalostí, je soud povinen opatřit odborné vyjádření nebo znalecký posudek. Pokud tak neučiní a otázku si posoudí sám, jde o vadu řízení způsobitou porušením práva na spravedlivý proces. „Posoudí-li soud sám takové skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí, aniž ohledně nich provedl znalecké dokazování, jde o vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to i tehdy, pokud případně sám příslušnými odbornými znalostmi disponuje. Taková vada je způsobitelná vést k porušení principů spravedlivého procesu garantovaného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, resp. v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“⁵⁸

Znalecký posudek vypracovává znalec. Znalcem v užším slova smyslu je podle zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, fyzická osoba odborně způsobilá k výkonu znalecké činnosti v daném oboru a odvětví a případně specializaci, zapsaná v seznamu znalců nebo ustanovena ad hoc. „Znalcem v trestním řízení rozumíme osobu (fyzickou

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2008, sp. zn. III. ÚS 1076/08.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2016, sp. zn. III. ÚS 1414/16.

*nebo právníkou) se speciálními odbornými znalostmi a vědomostmi v určitém oboru, např. zdravotnictví, psychologie, chemie, stavebnictví, kriminalistiky atd., přibranou za účelem podání objektivního znaleckého posudku, která tyto své znalosti a vědomosti využívá k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení.*⁵⁹

Důležité je také vymezit rozdíl mezi svědkem a znalcem. Ten je zejména v tom, že svědek reprodukuje to, co svými smysly pozoroval a soud hodnotí jeho věrohodnost. Znalec na základě informací poskytnutých mu až během trestního řízení činí závěr na základě svých odborných znalostí, odpovídá na otázky položené mu orgány činnými v trestním řízení, a soud hodnotí jeho odbornost a metody, kterými k danému závěru došel. Svědek je jedinečný a nezastupitelný, jeho výpověď je nenahraditelná. Znalec je naproti tomu nahraditelný a zastupitelný, a to jiným znalcem z oboru.

Proces přibrání znalce a jeho výslech je upraven v oddílu čtvrtém hlavy páté části první trestního řádu. Zde jsou uvedeny důvody přibrání znalce, znalecké kanceláře či znaleckého ústavu, nutnost poučení znalce, příprava znaleckého posudku, navazující výslech znalce a nárok na znalečné. Dále je nastíněn postup při vadách posudku, které buďto znalec vysvětlí a svůj znalecký posudek doplní nebo je přibrán znalec jiný. K podání znaleckého posudku může být přibrána i osoba vykonávající jednorázově znaleckou činnost tzv. ad hoc, pokud není nikdo s touto specializací jako znalec zapsán v seznamu, zapsaný znalec z nějakého důvodu nemůže podat znalecký posudek, nebo pokud by podání takového znaleckého posudku vyžadovalo nepřiměřené náklady nebo představovalo nepřiměřené obtíže. Přibraný znalec nezapsaný v seznamu musí složit slib.⁶⁰ Znalecký posudek může předložit i sama strana. Při jeho provádění se postupuje stejně, jako kdyby se jednalo o znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení, pokud má všechny zákonem předepsané náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků podání vědomě nepravdivého znaleckého posudku.⁶¹

Podrobnější úprava postavení znalce a znaleckého posudku je v poměrně novém zákoně č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále také jako „zákon o znalcích“), který nahradil dosavadní zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Náležitosti znaleckého posudku upravuje v § 28 zákon o znalcích. Ten musí mimo formálních náležitostí splňovat i požadavek úplnosti, pravdivosti a přezkoumatelnosti. Způsob provedení znaleckého úkonu a náležitosti znaleckého úkonu, postup při zpracování znaleckého posudku a jeho náležitosti

⁵⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9. s. 28.

⁶⁰ Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, § 26.

⁶¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 105 až § 111.

pak dále upravuje vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti. V § 39 a násl. vyhlášky o znalecké činnosti je upravena podoba titulní stránky, zadání znaleckého posudku, výčet podkladů a vlastní posudek s odůvodněním a závěrem. Každý posudek musí být také opatřen znaleckou doložkou podle § 28 odst. 7 zákona o znalcích.

Obsahem a členěním znaleckého posudku se podrobněji zabýval v publikaci profesora Jelínka věnující se Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces doktor Hořák ve své kapitole o posuzování duševního stavu a o znalci-psychiatrovi v trestním řízení. Znalecký posudek rozdělil na 5 základních částí. První částí je úvod, ve kterém je obsažena identifikace znalce, zadavatele a posuzované osoby. Následuje výpis z trestního spisu a zdravotnické dokumentace. Závěr tělesných i psychopatologických vyšetření provedených znalcem je popsán v nález. Jádrem celého znaleckého posudku je souhrn, ve kterém je obsaženo diagnostické zhodnocení a zdůvodnění odpovědí na zadané otázky, obvykle zejména zda obviněný trpěl/ trpí duševní poruchou a jakou, zda a do jaké míry duševní porucha ovlivnila schopnost rozpoznat protiprávnost jednání nebo schopnost toto jednání ovládat, zda je schopen chápat smysl trestního řízení, zda je jeho pobyt na svobodě nebezpečný a zda znalec navrhuje uložení ochranného opatření a jakého. Na závěr znalec uvede další významné skutečnosti, které považuje za hodné uvést.⁶²

Mezi požadavky kladené na znalecký posudek patří úplnost, řádné odůvodnění, jasnost a srozumitelnost, zejména pak pro laiky, neboť orgány činné v trestním řízení, ale i obhájce a obviněný samotný běžně nemají takové vzdělání, aby rozuměli odborným termínům užívaným ve znaleckém posudku. Trestní řád v § 107 odst. 1 znalci zakazuje provádět hodnocení důkazů a řešit právní otázky, nicméně sezná-li znalec v rámci svého znaleckého zkoumání určité pochybnosti a rozpory, musí vyslovit podezření na simulaci či agravaci duševní poruchy. Znalec musí podat své odpovědi pravdivě a jednoznačně, a to i v případě, kdy nelze s jistotou odpovědět ano či ne. V takovém případě odpoví, že daný závěr nelze zcela jistě zjistit a uvede míru pravděpodobnosti.⁶³

Pokud se ovšem znalec i přes zákaz ve svém znaleckém posudku vyjádří k otázkám právním, nezpůsobuje tím bez dalšího nepoužitelnost znaleckého posudku. „Znalecký posudek nelze odmítnout jen proto, že znalec se nad rámec svého oprávnění vyjadřoval i k otázkám právním. Skutečnost, že znalec ve svém posudku zaujme stanovisko k otázce, jejíž zodpovězení

⁶² HOŘÁK, Jaromír. *Posuzování duševního stavu a znalec-psychiatr v trestním řízení*. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5. s. 452.

⁶³ HOŘÁK, Jaromír. *Posuzování duševního stavu a znalec-psychiatr v trestním řízení*. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5. s. 453-455.

přísluší soudu, nečiní tento posudek nepoužitelným, pokud obsahuje odborné poznatky a zjištění, z nichž znalec tento právní závěr učinil a které umožňují, aby si soud tentýž nebo jiný takový závěr dovodil sám.“⁶⁴

Po podání znaleckého posudku může orgán činný v trestním řízení přistoupit k výsledku znalce, zvláště pokud má pochybnost o úplnosti a spolehlivosti písemného posudku. Znalec se u hlavního líčení zpravidla na svůj písemný znalecký posudek odkáže a stvrdí jej nebo doplní ústně do protokolu podle § 210 tr. řádu. Opět platí, že by znalec před soudem měl veškeré závěry podat srozumitelně i pro neodborníky. Za splnění podmínek § 211 odst. 4 tr. řádu lze místo výsledku znalce číst protokol o jeho výpovědi nebo písemný posudek.

V rámci hodnocení důkazů soudem se postavení znaleckého posudku od ostatních důkazů nijak neliší, nemá vyšší váhu ani není jinak upřednostňován, platí pro něj stejné zásady. Proto soud nemůže bezmezně pouze přebírat závěry znaleckého posudku, ale musí je podrobit kritickému hodnocení. Závěr, že má znalecký posudek významné místo v dokazování, avšak nikoli privilegované, vyslovil ve svém nálezu i Ústavní soud: *„Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz, ani on nepožívá žádné větší důkazní síly, a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale též věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů znalce. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, slepě důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle jeho vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.*“⁶⁵

Dle profesora Musila, který působil jako soudce Ústavního soudu v letech 2003-2019 a který byl soudcem zpravodajem ve výše uvedeném řízení, mají kritéria hodnocení znaleckého posudku trojí povahu.

Prvním kritériem je korektnost důkazu, při které soud hodnotí, zda byla dodržena zákonem formální pravidla provádění znaleckého posudku předepsaná trestním řádem a zákonem o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Součástí hodnocení tohoto kritéria je

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 1997, sp. zn. 2 Tzn 19/97.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06.

mimo formální a obsahové stránky posudku i složitost řešené otázky, zda postačí odborné vyjádření nebo je zapotřebí přibrání znalce, zda došlo k jeho řádnému přibrání a poučení, zda nebylo potřeba přibrat znalců více, zda se znalec při vypracování pohyboval v rozsahu své odbornosti a zda nebyl vyloučen pro podjatost či zda byla zachována procesní pravidla výsledku znalce. Druhým kritériem je důkazní význam posudku, který spočívá v tom, jestli a jak posudek přispívá k objasnění zkoumané skutečnosti, zda odpovídá na položené otázky a jaké konkrétní závěry z posudku lze vyvodit.

Třetím kritériem je hodnocení věrohodnosti znaleckého posudku, a to zejména zprostředkovaným zkoumáním pravdivosti závěrů s ohledem na použité metody a postupy, případně ověření dalším (revizním) znaleckým posudkem. Pro dovození věrohodnosti znaleckého posudku je nutno zkoumat způsobilost osoby znalce takový posudek vůbec poskytnout, a to z hlediska jeho odborné kvalifikace, občanských vlastností a objektivnosti. Dále je pak nutné zkoumat podklady, jenž měl znalec pro své zkoumání k dispozici, zda byly úplné a bezvadné.⁶⁶

V případě vraždy novorozence matkou je zapotřebí vypracovat tři znalecké posudky. První posudek se zabývá smrtí novorozence, druhý posudek vypracovává znalec psychiatr ohledně duševního stavu matky (příčetnost, zmenšená příčetnost či nepřičetnost jako podmínka trestní odpovědnosti). V případě nepřičetnosti pak není splněna základní podmínka pro dovození trestní odpovědnosti. Třetí znalecký posudek znalce porodníka se zabývá speciálním znakem skutkové podstaty, a to rozrušením způsobeným porodem. Zkoumá, zda u pachatelky došlo k rozrušení a v jaké míře, zda bylo způsobeno porodem a zda stále trvalo v době jejího jednání. V případě rozrušení je pachatelka trestně odpovědná, ovšem její čin je kvalifikován jako privilegovaná skutková podstata, tedy mírněji trestná.

Duševním stavem matky a rozrušením způsobeným porodem se budu zabývat v následujících podkapitolách. Na tomto místě jen krátce zmíním něco málo ke znaleckému posudku zabývajícímu se příčinou smrti novorozeněte. Trestní řád v § 115 odst. 1 stanoví povinnost prohlédnout a pitvat mrtvolu v případě, kdy existuje podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem. K tomu orgán činný v trestním řízení přibere vždy znalce dva (§ 105 odst. 4 tr. řádu). „*Pitva lidského těla je vysoce odborným, neopakovatelným, komplexním a často technicky velmi obtížným a komplikovaným lékařským úkonem vyžadujícím součinnost lékařů s nelékařským zdravotnickým a pomocným personálem.*“⁶⁷ Za součinnosti dvou lékařů se provádí

⁶⁶ MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. Online. Kriminalistika. Roč. 2010, č. 3. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>. [cit. 2024-03-09].

⁶⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9. s. 56.

i zdravotnické pitvy, které neslouží k odhalování trestných činů proti životu. Proto požadavek trestního řádu přibrat dva znalce k prohlídce a pitvě mrtvolky je naprosto logický a legitimní.⁶⁸

Dokazováním příčiny smrti novorozence se zabývá také například metodika vyšetřování vražd, která vychází přímo z materiálů plk. Karla Malého z Policejního prezidia Policie ČR. Snaží se nastínit témata, na které je potřeba soustředit pozornost, a to především ze strany vyšetřovatele, avšak v úzké spolupráci se soudními znalci z odvětví soudního lékařství a porodnictví. Doporučuje vyšetřovateli, aby při zadávání otázek pro účely soudní pitvy, soustředil pozornost především na tato témata:

1. *„Zda se jedná o novorozené dítě či lidský plod a v jaké době od početí došlo k vypuzení z těla matky.*
2. *Pokud je mrtvolka novorozené dítě, zjistit, zda se narodilo živé a života schopné.*
3. *Zda dítě po porodu žilo, případně jak dlouho.*
4. *Zda bylo dítě po porodu ošetřeno. Pokud ano, pak jakým způsobem.*
5. *Jakým způsobem byla přerušena pupeční šňůra a zda byla podvázána.*
6. *Zjistit skutečnou příčinu smrti novorozeného dítěte.*
7. *Pokud se jedná o potrat či lidský plod, zda k jeho vypuzení z těla matky došlo spontánně či následkem vnějšího mechanického zásahu, případně následkem užití toxických látek, které se využívají k nezákonnému přerušení těhotenství.*
8. *Je třeba zjistit, zda placenta byla součástí plodu v lůně matky.*
9. *Jak dlouho před nalezením mrtvolky došlo k porodu či potratu dítěte či lidského plodu.“⁶⁹*

Z těchto otázek je patrné, že se vyšetřovatel nejprve soustředí na rozlišení, zda šlo o životaschopné novorozené dítě či plod v těle matky, aby čin správně kvalifikoval a podřadil pod příslušnou skutkovou podstatu, jejímž chráněným objektem je buďto život dítěte, nebo těhotenství ženy. Ošetření dítěte je významné pro závěr, zda matka dítěti poskytla alespoň základní poporodní ošetření a zvýšila tak možnost jeho přežití. Podvázání pupečníku je důležité z hlediska možné příčiny smrti, neboť jeho nepodvázání může vést k vykrvácení dítěte. Příčina smrti je důležitá

⁶⁸ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9. s. 56.

⁶⁹ STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd.* Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7. s. 26.

nejen pro popis skutkových okolností, ale také pro závěr, zda šlo o dokonáný trestný čin nebo pouze o pokus na nezpůsobilém předmětu útoku v případě, že by se dítě narodilo již mrtvé.

Dále metodika uvádí i otázky, na které by mělo být zaměřeno soustředění při výslechu pachatelky, jejichž cílem je nejspíše zjistit povědomí matky o svém těhotenství:

1. *„Kdy měla žena poslední menstruaci a kdy si uvědomila její definitivní vynechání.*
2. *Kdy matka zjistila, že je těhotná, jak na tento fakt reagovala, zda navštívila odborného lékaře, případně proč tak neučinila.*
3. *Kdo je otcem dítěte, zda byl o těhotenství informován, jak na tuto skutečnost reagoval. Pokud tomu bylo jinak, je třeba odpovědět, proč nebyl informován.*
4. *Zda pachatelka své těhotenství tajila a pokud ano, jakými prostředky tak činila. Zda si někdo z okolí, v bydlíšti či na pracovišti všiml známek těhotenství a mluvil s ní o tom.*
5. *Shrnutí otázek: vynechání menstruace*
 - zvětšování objemu břicha*
 - zvětšování prsů*
 - vyplňování objemu v bocích nad kyčelními klouby*
 - změnu barvy pleti a obličeje*
 - vznik trhlinek v podkoží v oblasti břicha (tzv. strie)*
 - zažívací či jiné poruchy a po kterou dobu trvaly.*
6. *Kdy začala podezřelá, pachatelka pociťovat první pohyby.*
7. *Zda matka předem plánovala utajení porodu, kde porod uskuteční a to nejpodstatnější: kdy začala o smrti dítěte reálně uvažovat.*
8. *Jaké mělo po porodu dítě barvu kůže, rtů či nehtů.*
9. *Jak matka po porodu s dítětem nakládala.*

Při výslechu je třeba na matce vyžadovat co nejpodrobnější popis průběhu porodu, včetně zjištění doby, za kterou vyšla z rodičky placenta, a také výklad celého jejího počinání po porodu, za účelem zjištění, co bylo příčinou smrti novorozence.“⁷⁰

⁷⁰ STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7. s. 26-27.

Otázky dotazující se i na povědomí matky o svém těhotenství, zda se ho snažila tajit, připravovala se na porod nebo naopak ještě před ním pojala úmysl dítě po narození usmrtit, jsou jistě důležité pro dokreslení skutkové situace a psychického rozpoložení matky, ovšem doba pojetí úmyslu, ani skutečnost, že se matka na porod a následnou péči o novorozené dítě nepřipravovala, že těhotenství tajila, porodila osamoceně a odmítala jakoukoliv pomoc, není ani podle judikatury pro kvalifikaci rozhodující.⁷¹ Soudy se řídí právním názorem, že použití této privilegované skutkové podstaty není vyloučeno tím, že matka pojala úmysl dítě usmrtit již před porodem.⁷² Není tak významné, kdy byl úmysl usmrtit dítě matkou pojat, ale důležitá je skutečnost, že k usmrcení došlo právě až v rozrušení způsobeném porodem. Ani ze znění ustanovení § 142 tr. zákoníku nevyplývá, že by úmysl matky usmrtit novorozeně musel vzniknout až při porodu nebo bezprostředně po něm, resp. v rozrušení způsobeném porodem.⁷³

K tomu například usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. února 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003, ve kterém vytkl nalézacímu i odvolacímu soudu, že při kvalifikaci činu jako vraždy dítěte mladšího patnácti let vycházely ze zjištění, že nejenže matka pojala úmysl usmrtit své novorozené dítě během těhotenství, ale také že obviněná telefonicky omluvila svou nepřítomnost v zaměstnání, racionálním způsobem ukryla mrtvolu dítěte, přiléhavě komunikovala s přivolaným zdravotnickým personálem apod., tudíž její racionální chování koliduje se závěrem, že by se měla nacházet v nějakém větším rozrušení způsobeným porodem. Tato zjištění Nejvyšší soud nezpochybnil, avšak konstatovat, že jde pouze o určitou dílčí část toho, co samy soudy zjistily o stavu, v němž se obviněná po porodu, ale i během těhotenství, nacházela. Soudy totiž zjistily i to, že obviněná byla přivezena na porodnicko-gynekologické oddělení nemocnice rychlou záchrannou službou pro kolapsový stav, který byl vyvolán větší ztrátou krve, snížením krevního tlaku s odkrvením mozku, bledostí, zrychlenou srdeční činností a obtížně měřitelným krevním tlakem. Tomu předcházel porod, který trval až 9 hodin. Po celou dobu porodu obviněná byla sama. Důležitý je také motiv, pro který obviněná tajila své těhotenství, neboť souvisel s okolností, že otcem očekávaného dítěte byl jiný muž než její tehdejší partner. „*Teprve souhrn všech podstatných skutečností, které se vztahují k průběhu samotného porodu, a skutečností, které na obviněnou doléhaly po dobu těhotenství, může být spolehlivým podkladem pro náležité posouzení sporné právní otázky. Je tomu tak proto, že porod a předcházející těhotenství představují určitou jednotu v procesu, jehož je porod vyústěním.*“⁷⁴ Je tak třeba uvážit v souhrnu všechny nepříznivé okolnosti,

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 787/13.

⁷² Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, č. j. Tpjf 24/85.

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003.

kteře provázely nejen porod samotný, ale i dobu těhotenství, zda vytvářejí podklad pro závěr, že byla obviněná ve stavu, v němž byla její vůle jednat v zájmu života dítěte výrazně oslabena, a to i přesto, že byly její rozpoznávací a ovládací schopnosti zachovány, neboť závěr o příčetnosti obviněné nevyklučuje, že jednala v rozrušení způsobeným porodem, ani na to navazující kvalifikaci podle privilegované skutkové podstaty.

2.2 Duševní stav matky

Dále je předmětem znaleckého zkoumání duševní stav matky. Trestní řád v § 116 stanoví, že k vyšetření duševního stavu obviněné – matky, se vždy přibírá znalec z oboru psychiatrie.

Posuzování duševního stavu tedy přísluší znalci psychiatrovi. „*Psychiatricko-psychologickými posudky jsou zjišťovány zejména skutečnosti, jaké jsou rozumové a volní schopnosti obžalované a zda mohla jednání uvážit a jednat jinak, zda se u obžalované nejedná o závažnou duševní poruchu, a další skutečnosti k její osobě, které mohou významně přispět k posouzení osoby pachatelky.*“⁷⁵ Standardní postup znalce psychiatra při vypracovávání posudku začíná pozorování, které směřuje k určení diagnózy (nález). Posuzovaný je podroben psychiatrickému vyšetření, které sestává z rodinné a osobní anamnézy. Při rodinné anamnéze jsou zjišťovány předpoklady možné dědičnosti duševní poruchy, je zkoumáno sociální prostředí a vztahy posuzovaného. Osobní anamnéza zkoumá reakce posuzovaného v různých životních situacích, objasňuje vývoj osobnosti, jeho povahové rysy, vztah k omamným a psychotropním látkám (alkohol, drogy apod.), změny psychických funkcí i nemoci a operace. Součástí je i vyšetření somatického stavu tělesnou prohlídkou, neboť existují souvislosti mezi duševní poruchou a somatickými příznaky. Znalec vychází z laboratorních vyšetření i ze zpráv odborných lékařů. Výsledkem pozorování posuzovaného je tzv. objektivní nález, který shrnuje chování posuzovaného při vyšetření, jeho kontakt, řeč, mimiku, psychomotoriku i zevnějšek (tzv. nonverbální komunikaci).⁷⁶

Již v předchozí kapitole bylo postaveno najisto, že otázka nepřičetnosti je otázkou právní, která nepřisluší k posouzení znalci, ale orgánům činným v trestním řízení na základě provedených důkazů, zejména pak na základě znaleckého posudku z oboru psychiatrie, na jehož odborných závěrech následně soud staví svůj závěr. Soud jím ovšem v souladu se zásadou volného hodnocení

⁷⁵ KUČERA, Václav. Poznámka k výkladu privilegované skutkové podstaty – vražda novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zákona. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2002, roč. 2001, č. zvláštní 2. ISSN 1211-2461. s. 58.

⁷⁶ HOŘÁK, Jaromír. *Posuzování duševního stavu a znalec-psychiatr v trestním řízení*. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5. s. 447.

důkazů není vázán, nesmí pouze přejímat závěry znalce, ale musí je hodnotit spolu s jinými důkazy a souvislostmi. „*Soud není znaleckým posudkem bezpodmínečně vázán. Hodnotí znalecký posudek jako každý jiný důkaz (§ 2 odst. 6 tr. ř.). Je povinen prověřit znalecký posudek z hlediska úplnosti podkladů, z nichž posudek vychází, zejména zda nebyla přehlédnuta některá skutečnost, která by popř. mohla znalce vést k jiným závěrům, zda skutkový stav, z něhož znalec vycházel, je v soulase s konečným skutkovým zjištěním rozhodujícího orgánu (např. zda znalec nebuduje na výpovědi svědka, které soud neuvěřil), zda odůvodnění i závěry posudku navzájem logicky navazují a zda posudek netrpí vnitřními rozpory. Soud je v zásadě oprávněn přezkoumávat také věcnou správnost odborných závěrů posudku a odbornou správnost postupu, jímž znalec k svým závěrům dospěl.*“⁷⁷

Takto se vyjádřil ve svém rozhodnutí i Nejvyšší soud České socialistické republiky: „*Otázka nepřičetnosti je otázka právní; její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů. Povaha této otázky vyžaduje, aby její posouzení bylo založeno na odborných znalostech z oboru psychiatrie. Znalecký důkaz z tohoto oboru je však jen jedním z podkladů pro vytvoření soudcovského přesvědčení o otázce přičetnosti a musí být hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými skutečnostmi z tohoto hlediska relevantními.*“⁷⁸ A doplnil, že soud nezjišťuje přičetnost pachatele obecně, ale pouze ve vztahu k projednávanému trestnému činu. S tím souvisí i již výše uvedený závěr, že přičetnost není navázaná na svéprávnost, resp. i osoba s omezenou svéprávností může být trestně odpovědná za spáchání trestného činu, a naopak osoba plně svéprávná může být soudem shledána jako trestně neodpovědná, neboť jednala ve stavu nepřičetnosti.

Shodně též nález Ústavního soudu, ze kterého vyplývá, že posouzení přičetnosti je otázkou právní, náleží orgánům činným v trestním řízení, musí vyplývat z provedených důkazů a být „*založeno na skutkovém podkladu, který představuje procesní uplatnění odborných znalostí z oboru psychiatrie ve formě předjímané v § 105 odst. 1 a § 116 tr. řádu, (...) soudu nepřisluší nahrazovat důkaz znaleckým posudkem „posouzením“ vlastním.* „*Zjištění, zda je dán stav duševní poruchy vylučující trestní odpovědnost, či nikoli, nestačí dovodit ani jen z vyjádření ošetřujícího lékaře.*“⁷⁹

Přičetnost se presumuje, proto potřeba vypracovat znalecký posudek vzniká až ve chvíli pochybností, které mohou být založeny na okolnostech samotného činu, chování pachatele před činem nebo po činu, a to z rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení nebo na návrh obhajoby.

⁷⁷ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 10. 1973, sp. zn. Tpjf 51/72.

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 6. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 26.7.2016, sp. zn. III. ÚS 1414/16.

Souvisejícím tématem v rámci studování psychického stavu rodičky jsou také poporodní deprese a laktační psychózy, které se čím dál více dostávají do povědomí celé společnosti. Důsledkem je, že na novopečené maminky není nahlíženo negativně, pokud jejich emocionální vývoj a přilnutí k dítěti neprobíhá úplně standardně, a zároveň je jim závčas poskytnuta potřebná pomoc. Poporodní deprese se může vyskytnout u 10 až 20 % žen. Může nastat ihned po porodu a trvat i déle než dva roky. Jde o závažný psychický stav, který je spouštěn porodním a poporodním stresem. Mezi její hlavní příznaky kromě negativního naladění patří strach, úzkost, apatie, poruchy spánku, nenávisť k vlastnímu tělu a odmítavý postoj k dítěti. Ještě nebezpečnějším stavem může být laktační psychóza, která se sice vyskytuje méně často, avšak může ženu i dítě ohrozit na životě, neboť žena si svůj stav neuvědomuje. Jedná se o vystupňované depresivní stavy s momentální neschopností navázat vztah k dítěti, doprovázené nekontrolovatelnými pocity úzkosti, halucinacemi či sebevražednými úmysly.

V důsledku poporodní deprese může dojít během protiprávního jednání k podstatnému snížení rozpoznávacích a ovládacích schopností pachatelky. „*Zadaný znalecký psychiatrický a psychologický posudek (...) konstatoval, že u obžalované se na predestinované osobnostní poruše rozvinula vážná duševní porucha, poporodní deprese...ta už v prvních dnech svého trvání podstatně snižovala její rozpoznávací a ovládací schopnost, v kritické době, kdy vyúsťovala v iracionální zkratkový stav, zbavila ji užívání těchto schopností zcela.*“⁸⁰ Významu porodních psychóz, které jsou spíše ojedinělé, a jejich vlivu na přičetnost a tedy i trestní odpovědnost pachatelky se věnoval ve svém článku o Naplnění skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou JUDr. Jiří Kučera. „*Z hlediska možných duševních poruch, které rovněž bezprostředně souvisejí s porodem, je třeba mít na paměti otázku tzv. porodních psychóz, jež mohou vystupovat právě při posuzování otázky přičetnosti. Za normálních okolností však u duševně zdravých osob po porodu k psychózám nedochází, a to ani v případě, jedná-li se o porod nějakým způsobem patologický.*“⁸¹

Na vliv porodu, s tím spojené změny a na jeho důsledky na psychiku rodičky upozorňuje i JUDr. Miroslav Mitröhner ve svém článku v časopisu Bulletin advokacie: „*Duševní a tělesný stav ženy ovlivněný ztrátou krve, který má svůj původ ve fyziologickém ději způsobeném porodem, oslabuje její vůli a odolnost vůči různým vnějším i vnitřním podnětům, a to zejména u žen citově labilních a psychopatických. Jsou známy případy, kdy žena, která se na svoje dítě těšila, uváděla,*

⁸⁰ KREKULE, Petr. Některé otázky forenzní psychiatrie ve vztahu k trestnímu právu. *Bulletin advokacie*. 2005, roč. 2005, č. 5. ISSN 1210-6348. s. 26-31.

⁸¹ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, roč. 2, č. 5. ISSN 1213-5313. s. 139.

*že se po porodu dostala do takového stavu, že při pohledu na dítě měla touhu je usmrtit, a že každá rodička je při porodu více méně rozrušena. Protože zvláštní duševní stav, který doprovází fyziologický děj porodu, oslabuje rozpoznávací schopnosti rodící ženy a její odolnost vůči různým vnějším a vnitřním popudům, bere to zákon do úvahy a posuzuje odlišně vraždu novorozeného dítěte matkou, která je usmrtila v rozrušení způsobeném porodem, při porodu nebo hned po něm.*⁸²

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole věnující se subjektivní stránce, nelze směřovat rozrušení způsobené porodem a nepříčetnost. V případech, kdy znalec vyhodnotí narušení rozpoznávacích a ovládacích schopností jako nedostačující pro závěr o nepříčetnosti pachatelky, i tak se musí „blíže věnovat afektu pachatele a pokusit se ho charakterizovat kvantitativně (trvání, průběh, do jaké míry došlo k zúžení vědomí pachatele, resp. k úzkému zaměření na afekt vyvolávající podnět atp.), a kvalitativně (původ afektu a zabarvení afektu). Znalec by však měl zejména objasnit krátkodobou i dlouhodobější motivaci pachatele, intenzitu, ráz a dopad vnějších situačních stresorů, které afektivní vzrušení vyvolaly, včetně vzájemné úměrnosti afektivní reakce a iniciující události v porovnání s běžnou populační normou. V souvislosti s tím by znalec měl soudu z odborného hlediska podrobně přiblížit osobnost pachatele a kauzální vztah jeho osobnostních rysů a predeliktní situace, resp. psychického rozpoložení, v němž se pachatel trestného činu dopustil.“⁸³

2.2.1 Rozrušení způsobené porodem

Rozrušení způsobené porodem jako znak trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle zprávy trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR, ve které byl publikován výtah ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví, soudy správně vykládají jako výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem. Při posuzování otázky, zda trvalo rozrušení, když k usmrcení došlo až po porodu, a zda tedy došlo ke splnění časového okamžiku „hned po porodu“, soudy správně vycházely z trvání stavu rozrušení a řídily se přitom také právním názorem, že použití této

⁸² MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost (k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou). *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 2000, č. 1. ISSN 1210-6348. s. 44-45.

⁸³ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Prameny a nové proudy právní vědy. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-48-4. s. 217.

privilegované skutkové podstaty není vyloučeno tím, že matka pojala úmysl dítě usmrtit již před porodem.⁸⁴

Tento psychický stav oslabuje vůli matky a její odolnost vůči vnějším i vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu.⁸⁵ Přitom není podstatné, zda byly narušené schopnosti obviněné rozpoznat nebezpečnost svého jednání a ovládnout ho.⁸⁶ Rozrušení z právního hlediska se v celém rozsahu nekryje s rozrušením z hlediska lékařského či přesněji porodnického, neboť každý porod je svým způsobem náročný a představuje pro rodičku situaci, která s sebou automaticky nese určitou míru rozrušení, a to bez ohledu na to, zda porod probíhá bezproblémově nebo patologicky. K tomu již rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR uvedl, že: *„pôrodnická praxe potvrdzuje určité rozrušenie spôsobené pôrodom u každej rodičky. Jeho intenzita je determinovaná celým radom skutočností vzťahujúcich sa nielen k priebehu samého pôrodu, ale aj skutočností doliehajúcich na rodičku počas tehotenstva.“*⁸⁷

Tato mimořádnost duševního stavu se posuzuje ve vztahu k běžnému stavu „průměrné“ rodičky rodící za obdobných podmínek. *„Je však zřejmé, že se musí jednat o takové rozrušení, které není běžným doprovodným rysem každého porodu a že musí mít původ v procesech provázejících porod. Tyto procesy pak musí být něčím mimořádné, aby běžný stres, běžné rozrušení, ovlivnily natolik, že dojde k naprosto nestandardní změně chování rodičky. Dojde k odbourání vznikajícího přirozeného mateřského vztahu k nově narozenému dítěti a paradoxně k iracionálnímu násilí proti původci toho, co mimořádné rozrušení a změnu vědomí zavinilo.“*⁸⁸

Rozrušení způsobené porodem musí být tedy dostatečně silné. Usnesení Nejvyššího soudu popisuje silné rozrušení jako: *„duševní stav, v němž pachatel jak vnitřně, tak zpravidla i navenek vykazuje značné emoční vzrušení či neklid, které ovlivňují jeho další jednání a projevují se v průběhu činu, a to bez ohledu na okolnost, zda se na takovém rozrušení podílí též nervová labilita či přímo duševní porucha pachatele (tzv. psychická predispozice) anebo jestli je příčinou silného rozrušení pouze vlastní strach, úlek, zmatek nebo jiné omluvitelné hnutí mysli pachatele. Tato omluvitelná hnutí mysli mohou navazovat jen na podněty mimořádné intenzity a závažnosti, protože musí vyvolat silné rozrušení pachatele. Nejedná se o pouhé silnější emoce, ale o emotivní*

⁸⁴ Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, č. j. Tpjf 24/85.

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012.

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1991, sp. zn. 1 Tzf 6/91.

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1991, sp. zn. 1 Tzf 6/91.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2017, sp. zn. 7 Tdo 427/2017.

prožitky vystupňované, které sice nutně neovlivňují příčetnost, ale vedou ke značnému zúžení vědomí pachatele a k oslabení jeho zábran.“⁸⁹

Rozrušení musí dosahovat určité intenzity a být ze společenského hlediska svým způsobem pochopitelné a ospravedlnitelné. S ohledem na intenzitu rozrušení vyvstává otázka, zda jde o jednání v afektu, neboť afekt je doktorem Hořákem vykládán jako „*silné pocity (emoce), tzn. formy prožívání, kterými člověk reaguje na okolní i vnitřní podněty. Jde o reakce spontánní, subjektivní, které tvoří určitý protipól k reakci rozumové (intelektuální).*“⁹⁰

U posuzování afektu podle některých, například podle psychiatra Švarce, vzniká potřeba znaleckého posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace klinická psychologie, neboť afekt je duševní stav a nikoli duševní porucha. „*Předmětem psychologického posudku bývá úroveň intelektu obviněného, struktura jeho osobnosti, charakter, hodnotová orientace, sociální úroveň a adaptace, ale i psychosexuální vývoj, ráz jeho obranných psychologických mechanismů, včetně reakcí na stres či konflikt. V případech násilných a sexuálních deliktů se psycholog obvykle zaměřuje na možnost resocializace a tzv. risk assessment.*“⁹¹ Z toho opět vyplývá, že je stěžejní opatřit znalecké posudky z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie k duševnímu stavu matky a z odvětví porodnictví ke stavu rozrušení.

K určení trvání rozrušení způsobeného porodem je důležité vymezit také porod jako kvalifikační znak „*při porodu nebo bezprostředně po něm*“. Dle Přílohy k vyhlášce č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého), se porodem rozumí „*ukončení těhotenství narozením živého nebo mrtvého dítěte; za narození živého dítěte se považuje úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matčina, bez ohledu na délku trvání těhotenství, jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, to je srdeční činnost, pulzaci pupečnicku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník porušen nebo placenta připojena.*“⁹²

Porod sám o sobě je velmi složitý a vyčerpávající postupný proces. Je rozfázován na tři porodní doby – otevírací (otevírání děložního hrdla až do úplného otevření děložního čípku

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010.

⁹⁰ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Prameny a nové proudy právní vědy. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-48-4. s. 17.

⁹¹ HOŘÁK, Jaromír. *Posuzování duševního stavu a znalec-psychiatr v trestním řízení*. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5. s. 456.

⁹² Příloha k vyhlášce č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého, s. 10.

hlavičkou plodu), vypuzovací (narození dítěte) a porod placenty (vypuzení placenty z těla, ukončení porodu).⁹³ K porození placenty dochází zhruba 20 až 30 minut po narození dítěte, a teprve až tehdy je porod u konce. „Při porodu“ pak představuje časový úsek od narození dítěte do porození placenty, tedy pouze druhá a třetí doba porodní.⁹⁴

Časový okamžik při porodu je tedy poměrně dobře určitelný, složitější je pak vymezit dobu bezprostředně po porodu. „*Pro vymezení doby hned (resp. bezprostředně) po porodu je rozhodné trvání stavu rozrušení způsobeného porodem, které je třeba zjišťovat na podkladě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví. Stav rozrušení zpravidla netrvá dlouho po porodu. Může však trvat ve výjimečných případech i několik dní.*“⁹⁵ Zpravidla však rozrušení končí, jakmile rodička usne, čímž se zklidní její nervová soustava a rozrušení opadne. Spánek většinou nastává v rádech hodin, avšak rozrušení může přetrvávat přesto i několik dní. Doba „bezprostředně po porodu“ trvá, dokud trvá rozrušení způsobené porodem.

K posouzení otázky trvání a míry rozrušení způsobeného porodem je vzhledem ke specializaci jednoznačně nejkompetentnější znalec porodník. K tomuto závěru dopomohl velmi známý případ ze 70. let. Matka porodila v koupelně živé dítě, kterého nejprve rukama rdousila, poté několikrát bodla nůžkami do hrudníku, mrtvolku rozřezala kuchyňským nožem, následně spálila v kuchyňském sporáku a zbytky hodila do popelnice. V tomto případě se matka taktéž nepřipravovala na narození dítěte, svoje těhotenství úzkostlivě tajila a dítě usmrtila i přes varování bratra.

Na základě znaleckých posudků psychiatrů nalézací soud dospěl k závěru, že matka byla v době činu schopna rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání i jej ovládnout. Následně však znalci připustili, a to právě v souvislosti se znaleckým posudkem z oboru porodnictví, že matka své dítě mohla usmrtit v rozrušení způsobeném bolestmi dlouhotrvajícího porodu, který započal již předcházející den. „*Tyto bolesti, dosahující v některých chvílích až hranici snesitelnosti, spolu s okolnostmi poslední doby před porodem, se značnou ztrátou krve a celkovým vyčerpáním rodičky zeslabily podle názoru krajského soudu její vůli a ovlivnily její počínání, tj. usmrcení novorozeného dítěte, což nutno považovat za čin spáchaný v rozrušení*

⁹³ ŘÍHOVÁ, Karin. *Momentum nativitatis z pohledu trestního práva*. Online. Právní prostor. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava>. [cit. 2024-03-20].

⁹⁴ VALIŠOVÁ, Vladana. K trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 2000, č. 4. ISSN 1210-6348. s. 66-67.

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel. § 220 [Vražda novorozeného dítěte matkou]. In: ŠÁMAL, Pavel a RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Beckova edice komentované zákony. Praha: C. H. Beck, 2004, c1994. ISBN 80-7179-896-7. s. 1312.

způsobeném porodem. To posléze z hlediska fyziologického nevyloučili ani znalci psychiatři.⁹⁶ Nejvyšší soud doplnil dokazování dalším znaleckým posudkem z oboru porodnictví, který rozrušení způsobené porodem vzhledem k okolnostem potvrdil. Přihlédl též ke skutečnostem, které nepříznivě doléhaly na psychiku rodičky – nešťastné manželství; láska k otci dítěte, který ji opustil, avšak doufala, že se vrátí; smrt její matky, což ji připravilo o oporu; strach o svou budoucnost a obavy z otce s ohledem na v té době hanlivé vnímání nemanželských dětí i neprovdané matky. Všechny tyto okolnosti ve svém souhrnu vyvolaly silné rozrušení způsobené porodem, v rámci kterého matka dítě nejen usmrtila, ale také se zbavila jeho těla.

Také z tohoto rozhodnutí vyplývá, že by znalec měl brát v úvahu i širší souvislosti dopadající a ovlivňující duševní stav rodičky v době porodu, přihlížet *„k psychickým změnám, jimž nastávající matka fyziologicky podléhá a které souvisejí například s laktací, zkoumá vlivy, jež mohou působit na tlumení mateřského citu již během těhotenství, včetně případných obav před komplikacemi z mateřství, výčitkami rodiny, postoje muže k těhotenství, obavy před hanbou.“*⁹⁷ Tyto skutečnosti však mohou rozrušení způsobené porodem pouze podpořit, nikoli však samostatně založit.

Dle Zprávy Nejvyššího soudu ČSSR je třeba u trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, aby orgány činné v trestním řízení opatřovaly jako podklad pro zjištění duševního stavu obviněné v době činu nejen znalecký posudek z oboru psychiatrie, ale i posudek z oboru porodnictví. Tyto posudky jsou nezbytné pro posouzení, zda psychický stav pachatelky, v němž své dítě usmrtila, lze považovat za rozrušení způsobené porodem. Objasňování tohoto znaku trestného činu je třeba věnovat zvýšenou pozornost v těch případech, kdy se obviněná na porod nepřipravovala a její chování naznačovalo, že rozhodnutí zbavit se dítěte učinila již před porodem.⁹⁸

Význam pro určování rozrušení způsobeného porodem má také zjišťování motivu činu. *„Motiv trestného činu je brán jako konkrétní subjektivní důvod jeho spáchání. Přitom typicky nemá trestný čin motiv jediný. Motivace činu se pak snaží zachytit jak některé z příčin trestného činu, které mají k činu samému úzký vztah a tvoří tzv. motivační předpolí, sem patří například*

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 25. 1. 1974, sp. zn. 7 To 45/73.

⁹⁷ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, roč. 2, č. 5, s. ISSN 1213-5313. s. 144.

⁹⁸ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85.

*fyzický a duševní stav pachatele před činem, vývoj jeho vztahu k oběti atd., tak v první řadě strukturu a dynamiku motivů v jejich komplexu.*⁹⁹

Tyto pohnutky ve svém příspěvku do časopisu *Trestní právo* dělí JUDr. Kučera do osmi skupin. Pohnutky plynoucí z defektů v partnerských a rodinných vztazích, jako naprosto převládající kategorie a specifikum ženské vražednosti, jejichž konkrétními pohnutkami bývá frustrace plynoucí z tohoto vztahu, pomsta partnerovi (tzv. Médein komplex), partnerská krize či osvobození se pro nového partnera. Méně časté jsou vraždy motivované vztahem k dítěti, který se z nějakých důvodů nevytvořil tak pevný a láskyplný, jak je obvyklé a přirozené. Matka své dítě chápe jako jakousi překážku v jejím dosavadním způsobu života, představuje pro ni omezení, a proto často zanedbává jeho péči (včetně poporodního lékařského ošetření), v důsledku čehož dítě následně umírá.

Další pohnutka je sociálně ekonomického charakteru, která se dnes vyskytuje jen zřídka, neboť je v současné době rozvinuté zabezpečení sociálně slabších rodin. Stejně tak obava z veřejného mínění a z ostudy ztratila své místo, neboť se dnes na nemanželské děti a matky samoživitelky již nenahlíží negativně jako tomu bylo dříve. Dále je pak uvedena psychotická pohnutka, kdy motivace pachatelky plyne z její duševní poruchy, typicky maniodepresivní či schizofrenní s paranoidními bludy. Méně časté jsou také vraždy ze soucitu, kdy je narozené dítě těžce tělesně postiženo, z náboženského a jiného fanatismu (hromadné sektářské vraždy a sebevraždy) či z psychologické motivace v užším smyslu v některých případech pasivních vražd, která vyplývá výlučně z osobnostních charakteristik pachatelky.¹⁰⁰

⁹⁹ KUČERA, Jiří. Motivace vražd novorozeneč dětí matkami. *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 7-8. ISSN 1211-2860. s. 16-17.

¹⁰⁰ KUČERA, Jiří. Motivace vražd novorozeneč dětí matkami. *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 7-8. ISSN 1211-2860. s. 16-20.

3. Statistika a kazuistika

V poslední kapitole bych se krátce věnovala statistikám páchaní vybraného trestného činu, dále pak uvedla několik dle mého významnější rozsudků týkajících se trestného činu vraždy novorozence matkou, a nakonec bych se věnovala „mé vlastní“ kazuistice, která se skládá z rozsudků poskytnutých mi soudy na základě žádosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

3.1 Statistika

V současné době, kdy je standardem, že žena rodí pod lékařským dohledem, jsou vraždy novorozenců v porodnicích ojedinělým případem. V úvahu pak přichází spíše vraždy páchané pachatelkami, které své těhotenství tají před okolím nebo porodí samy doma. O ojedinělosti těchto případů vypovídají i policejní statistiky. Za období od 1. ledna 2000 do 31. prosince 2023 je uváděno celkem 1.140 spáchaných vražd na území České republiky.¹⁰¹ Z toho vražd novorozence dětí je pouze 21. Níže přikládám tabulku obsahující údaje z ročních statistik Policie ČR, kolik případů trestného činu novorozence dítěte matkou bylo každým rokem zjištěno.

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Zjištěno	6	1	1	3	0	0	2	0	1

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Zjištěno	1	1	1	1	1	0	1	1	0

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zjištěno	0	0	0	0	0	0

Z tabulky je patrný pouze poměrně velký počet zjištěných skutků v roce 2000, následně pak více skutků v roce 2003, jinak se počet zjištěných skutků pohybuje kolem jednoho případu ročně. Od roku 2017 dokonce není evidován žádný případ. Vraždy novorozence dětí matkou tvoří pouhých 1,8 % z celkového počtu vražd za dané období. To ovšem není velmi vypovídající

¹⁰¹ *Mapa kriminality* [online]. [cit. 2024-03-28]. Dostupné z: https://kriminalita.policie.cz/?_gl=1%2acq70ns%2a_ga%2aMjcwNzAyMTkzLjE2OTgyMzMxMTg.%2a_ga_MGE9DCQJ5M%2aMTcxMTYyNDk0Ny43LjEuMTcxMTYyNTI0MS41Mi4wLjA.

údaj, neboť statistika dále nezná kategorii vražd spáchaných matkami na vlastních novorozených dětech. Otázkou také zůstává, jak velká je míra latence vzhledem ke snadné manipulaci s tělem, kdy se ho matka může zbavit bez větších obtíží, pokud se pachatelce podaří utajit jak těhotenství, tak porod i následný čin.

3.2 Kazuistika

V této části práce zmíním pár vybraných rozsudků, které jsou volně dostupné v právních systémech Beck online či ASPI a které mi přijdou vzhledem k tam vyslovenému právnímu názoru něčím zajímavé či doplňující mou práci.

První je již zmíněné rozhodnutí Krajského soud v Brně ze dne 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/1953. Šlo o případ obviněné, která zavraždila své novorozené dítě ihned po porodu, a to zejména z důvodu, že její druh ji neustále naznačoval, že si dítě nepřeje, že s ní přeruší veškeré styky, vyhodí ji z bytu, dokonce ji přímo vyzýval, aby dítě sprovodila ze světa a následně ji pomáhal odstranit stopy činu. V tomto rozhodnutí tak soud vyslovil dva velmi stěžejní právní názory, a to že předem pojatý úmysl zavraždit dítě po porodu nevyklučuje posouzení činu jako vraždy novorozeného dítěte matkou, pokud samotný čin byl spáchán v rozrušení způsobeném porodem, a že návod či pomoc k trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou je návodem či pomocí k trestnému činu vraždy, neboť okolnost rozrušení způsobeného porodem svědčí pouze matce.¹⁰²

Dalším je rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23. března 2011, kterým byla obviněná odsouzena za vraždu svého novorozeného dítěte k třinácti rokům a šesti měsícům, neboť její jednání bylo kvalifikováno jako vražda dítěte mladšího patnácti let. Tento závěr potvrdil i odvolací soud. Obviněná si podala dovolání, o kterém rozhodl Nejvyšší soud dne 22. října 2012, č. j. 11 Tdo 149/2012-21, kdy dovolání odmítl a vyslovil názor, že sice samotná skutečnost, že se obviněná na porod nepřipravovala nevyklučuje kvalifikaci podle privilegované skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou, ale zároveň nelze vždy presumovat, že úmyslné usmrcení novorozeného dítěte spáchané matkou při porodu nebo bezprostředně po něm bylo spácháno v rozrušení způsobeném porodem. To musí totiž vyplývat z provedeného dokazování (zejména z posudku znalce). Dle znaleckého posudku z oboru gynekologie a porodnictví proběhl porod bez jakýchkoli komplikací, v očekávaném termínu, spontánně a velmi rychle, nebyl spojen

¹⁰² Rozhodnutí Krajského soud v Brně ze dne 11. 3. 1953, sp. zn. 8 To 13/1953.

s významnější ztrátou krve či nějakým celkovým vyčerpáním rodičky. Nebyly zjištěny žádné faktory, které by ovlivnily chování obviněné po porodu a mohly ovlivnit její vědomí. Osobnost obviněné je podle znaleckého posudku z oboru psychologie hodnocena jako nevyvážená, s hraničními rysy vyhybavosti, nezdrženlivosti a závisti, typické pro ni je neřešení problémů a jejich odsouvání na budoucnost, přičemž v jejím případě se jedná o chorobný stav. Obviněná se octila zejména v době těhotenství v nelehké životní situaci, neměla žádnou osobu, o kterou by se mohla opřít a svěřit se jí, nejednalo se však o takové tísnivé zážitky a dojmy, které by mohly značnou měrou nepříznivě ovlivnit její psychiku. Obviněná se záměrně odebrala před porodem na opuštěné místo, nevzala si s sebou žádné věci kromě jedné osušky a ručníku, ke transportu dítěte pak igelitovou tašku. Po porodu se chovala racionálně, orientovaně a celkem adekvátně. Znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, specializace patologická anatomie bylo zjištěno, že šlo o zdravého donošeného a životaschopného novorozence. Bezprostřední příčinou úmrtí bylo udušení zakrytím obličejových otvorů, což potvrdila mimo jiné pozitivní plovací zkouška. Porod tak sice byl pro obviněnou, jako pro každou ženu, zátěžovou situací, ale její rozrušení při porodu nedosahovalo intenzity potřebné k naplnění privilegované skutkové podstaty.¹⁰³

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2015, sp. zn. 4 Tdo 702/2015 je zajímavé z hlediska vymezení hranice mezi kvalifikací vraždy novorozence matkou a vraždy spáchané na dítěti mladším 15 let, resp. situačních okolností, které mohou rozrušení zintenzivnit, ale ne způsobit, neboť rozrušení musí být způsobené porodem jako fyziologickým procesem. Obviněná doma porodila živé donošené dítě, přerušila pupeční šňůru, dítě nezjištěným způsobem usmrtila a tělo novorozence vhodila do kotle na tuhá paliva umístěného ve sklepě domu a zde ho spálila. Byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání šestnácti let, který jí byl odvolacím soudem zkrácen na patnáct let. Obviněná nejprve těhotenství tajila, následně když se blížil termín porodu se svěřila kolegyním v práci, plánovala nástup na mateřskou a poté rodičovskou dovolenou, připravovala se na porod. Znaleckým posudkem porodníka bylo zjištěno, že porod proběhl bez komplikací a zdravotních potíží, stav obviněné v poporodním období byl rovněž standardní. Porod proběhl 3 dny před hranicí včasného porodu, když prvorodičky rodí předčasně častěji. Chování obviněné po porodu bylo velmi kontrolované, racionální a promyšlené, jednalo se o předem plánované (instrumentální) násilí na novorozenci – měla připravený ostrý předmět, kterým přerušila pupeční šňůru, dítě přenesla do kotelný, roztopila kotel a několik hodin v něm intenzivně topila, aby se tělíčka zbavila. Absentovalo obvyklé chování budoucí matky, nijak se na

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2012, č. j. 11 Tdo 149/2012-21.

tuto úlohu nepřipravovala, nepořizovala výbavu, nezajímala se o možnost dát dítě k adopci či o babyboxy. Obviněná namítala, že jednala v rozrušení způsobeném porodem souvisejícím s dalšími skutečnostmi jako negativní reakce rodiny k jejímu těhotenství, neutěšená finanční situace, nedostatek sociálního zázemí, možné zneužívání obviněné ze strany bratra a otčima, rozchod s přítelem, tvrzení údajného otce dítěte, že dítě nemůže být jeho, dále skutečnost, že šlo o předčasný porod, při němž byla sama, bez odborné asistence. Tyto okolnosti však podle soudu mohly rozrušení akorát zintenzivnit, avšak nikoli být jeho příčinou.¹⁰⁴

Ne tak dávné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2018, sp. zn. 8 Tdo 1135/2018, se zabývalo jednáním obviněné, která byla odsouzena za trestný čin vraždy dítěte mladšího patnácti let, a to dokonce s rozmyslem. Obviněná o svém těhotenství byla informována lékařem, přesto se odmítla ztotožnit s rolí matky a ve snaze ukončit své studium, neohrozit svůj vztah s přítelem a sociální komfort, užívat si život bez závazků, své těhotenství a budoucí mateřství nijak neřešila, nezajímala se o možnosti porodu realizovaného v podmínkách zdravotnického zařízení se zachování anonymity matky či předání dítěte k adopci nebo do sítě babyboxů. Poté, co v koupelně porodila donošené a životaschopné dítě, jej ani elementárním způsobem neošetřila, spolu s placentou a nepodvázaným pupečnickem zabalila do ručníku a vložila do tří tašek, které stáhla dvěma gumičkami do vlasů, následně jej vložila do cestovního kufru, který uzavřela zipem, a uložila do šatní skříně, čímž dítěti přivodila smrt vykrvácením z nepodvázaného pupečnicku nebo z podchlazení nebo z kombinace obojího. Uschování dítěte a úklid koupelny svědčí o tom, že se nejednalo o náhlé rozrušení rodičky porodním dějem. Dle znalce porod nebyl překotný ani jinak komplikovaný. Obhajoba obviněné spočívala částečně na tom, že se dítě narodilo již mrtvé, což bylo vyvráceno nalezením zbytků mekonium, tzv. smolky (první stolice novorozence), k jehož vylučování dochází po porodu a zásadně za života dítěte, a to hned na několika místech. Tuto vraždu obviněná spáchala opomenutím, když novorozenci neposkytla ani tu nejelementárnější poporodní péči, čímž mu přivodila smrt. Soud navíc prokázal, že obviněná zvážila všechny zásadní okolnosti svého předpokládaného jednání, zvolila vhodné prostředky k jeho provedení, včetně následného zahlazení stop a zvážila také rozhodné důsledky svého činu, neboť své těhotenství tajila, nepřipravovala se na porod ani mateřství, nikoho nepožádala o pomoc, opakovaně odmítala přivolání lékaře, přestože měla bolesti, které nemohla skrýt, a tvrdila, že jde o jiné zdravotní problémy, nečinila žádné kroky ke zjištění, jak s nechtěným dítětem naložit. Její jednání tak nebylo okamžitým nápadem, ale již dopředu s ním počítala. Proti obhajobě obviněné, že jednala v rozrušení způsobeném porodem, stála i skutečnost jejího chování po době, kdy by tvrzené

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 4 Tdo 702/2015.

rozrušení již skončilo, neboť „ani po prodělaném spánku po porodu, který by podle znalců měl být klíčový pro odeznění případného poporodního rozrušení, situaci nijak neřešila, naopak zanechala již mrtvé dítě ve skříni dalších devět dní, než byl čin odhalen policejním orgánem na základě informací od majitelky restaurace, u níž byla obviněná v inkriminované době na povinné praxi.“¹⁰⁵

3.2.1 Vyžádané rozsudky

Po konzultaci s vedoucím mé práce jsem pro získání materiálů pro účely mé vlastní kazuistiky oslovila Ministerstvo spravedlnosti a následně soudy s žádostí o poskytnutí rozsudků týkajících se vraždy novorozeného dítěte matkou z poslední doby, a to tak, abych měla k dispozici alespoň pět případů od roku 2000. Ministerstvo spravedlnosti mi na žádost poslalo 8 případů, kde byla pachatelka souzena podle § 220 z. č. 140/1961 Sb., nebo § 142 z. č. 40/2009 Sb., kdy vždy byl uveden soud, který danou věc vyřídil a spisová značka, pod kterou byla věc vedena. Některé rozsudky jsou ještě od okresních soudů, neboť věcná příslušnost krajských soudů k projednávání trestných činů zabití a vraždy novorozeného dítěte matkou byla ustavena až zákonem č. 459/2011 Sb., kterým se mění trestní řád a některé další zákony, účinným od 1.1.2012.¹⁰⁶

Bohužel Ministerstvo spravedlnosti nevede statistiky ohledně vražd spáchaných ženami na novorozených dětech, ovšem při chybějícím znaku rozrušení způsobeným porodem a časového okamžiku při porodu či bezprostředně po něm, které by tak nenaplnily privilegovanou skutkovou podstatu, ale byly by kvalifikovány jako vraždy na dítěti mladším patnácti let podle § 140 odst. 1 či 2, odst. 3, písm. c) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Prvním zasláným rozhodnutím byl trestní příkaz Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 17. prosince 2007, sp. zn. 6 T 350/2007, který však byl do statistik, ze kterých pracovník Ministerstva spravedlnosti čerpal, zařazen chybně kvůli písařské chybě, neboť se jednalo o trestný čin ublížení na zdraví, ovšem ustanovení pro kvalifikaci bylo chybně uvedeno jako § 220 trestního zákona.

Žádost na Okresní soud v Českých Budějovicích o zaslání anonymizovaného rozsudku ve věci sp. zn. 2 Tm 48/2006 byla bohužel taktéž neúspěšná. Dané řízení bylo vedeno proti osobě mladistvé a věc pravomocně skončena zprošťujícím rozsudkem. Vzhledem k ochraně mladistvých a zveřejňování diplomové práce na internetu poměřoval soud testem proporcionality právo na

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1135/2018.

¹⁰⁶ Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Čl. I.

ochranu soukromí a osobních údajů a právo na informace. Ochrana soukromí dle soudu převažuje nad právem na informace vzhledem k mladistvému pachateli a pravomocnému zproštění, a navíc ve věci zcela specifické svým charakterem a značnou ojedinělostí, pokud jde o projednávanou trestnou činnost, kdy i při anonymizaci povinných údajů by s ohledem na charakter trestné činnosti mohlo dojít s velkou pravděpodobností ke ztotožnění pachatele. Z tohoto důvodu mi soud nevyhověl a rozsudek neposkytl.

Rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 24. dubna 2007 ve věci sp. zn. 3 T 16/2007, byla obžalovaná odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání čtyř let, a to za úmyslné usmrcení novorozeného dítěte, které porodila na společném WC ubytovny, a v rozrušení způsobeném porodem mu bezprostředně po porodu ponořila hlavičku do vody v záchodové míse, čímž došlo k usmrcení dítěte zadušením – utonutím. Následně mrtvolku vložila do igelitové tašky a spolu se zakrváceným oblečením do igelitového pytle, který odnesla na dvůr na místo vyhrazené na odpad určený k likvidaci ve spalovně. Obžalovaná těhotenství tajila, nenavštívila lékaře, tvrdila, že o těhotenství nevěděla – měla nepravidelnou menstruaci, přibírání na váze připisovala stravování, pohyby dítěte necítila, před porodem měla pouze silné nucení na stolicí. Porod proběhl spontánně, fyziologicky, bez komplikací, bez poranění porodních cest, se zadržením placenty a následným silným krvácením, pro které byla po 3-4 dnech převezena do nemocnice, kde byl zjištěn proběhlý porod a přivolána policie. Obžalovaná tvrdila, že dítě se narodilo již mrtvé, nejevilo žádné známky života. To bylo vyvráceno znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, kdy byla pitvou zjištěna příčina úmrtí i skutečnost, že dítě před smrtí zcela jistě dýchalo, o čemž svědčila mimo jiné pozitivní plovací zkouška. Všechny úrazové změny vykazovaly vitální reakci, vznikly tedy za života dítěte. Znaleckým posudkem z oboru gynekologie bylo podáno, že se u obžalované jednalo již o druhý porod, který proběhl doma bez pomoci druhé osoby, tedy doba rozrušení způsobeného porodem byla vytyčena na nejméně 1 hodinu před porodem a 1 hodinu po porodu. Při své výpovědi znalkyně dodala, že žena, která je těhotná podruhé, cítí pohyby plodu od 18. týdne těhotenství a není možné, aby tyto pohyby necítila vůbec. Znalecký posudek z oboru psychiatrie vyloučil duševní chorobu, rozpoznávací a ovládací schopnosti nebyly významně ovlivněny. Obžalovaná po porodu nejednala psychoticky, ale vcelku racionálně, zahlazovala stopy, chovala se přirozeně.

Z tohoto rozsudku je patrné, že jak už bylo uvedeno výše, rozlišujeme přičetnost a rozrušení způsobené porodem – obžalovaná jednala v rozrušení, ale její ovládací i rozpoznávací schopnosti byly zachovány. Také je zajímavé, že pro závěr o rozrušení nehraje velkou roli pokolikáté je žena těhotná, tedy že i druhorodička, jejíž první porod proběhl v pořádku a o dítě

jeví zájem, může být při druhém porodu rozrušena do takové míry, že je její jednání kvalifikováno jako vražda novorozeného dítěte matkou. Vzhledem k trestní sazbě 3 až 8 let mi uložený trest v délce 4 roky přijde vcelku mírný, soud i přes zájem obžalované starat se o její prvorozené dítě neshledal žádné polehčující okolnosti, přihlédl pouze k její dobré pověsti. Na druhou stranu byla obžalovaná již pětkrát soudně trestána, vždy však pro majetkovou trestnou činnost. Poslední trest obecně prospěšných prací řádně vykonala. Obžalovaná se dopustila závažného trestného jednání, které se snažila skrýt, popírala jej, i když mohla celou situaci řešit zcela jinak, a to předáním dítěte k adopci či do ústavu.

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. října 2007 ve věci sp. zn. 42 T 58/2007, byly odsouzeny dvě obžalované – rodička a její matka. Rodička za vraždu novorozeného dítěte ke dvěma letům odnětí svobody odloženému na zkušební dobu dvou let a její matka za trestný čin neposkytnutí pomoci k odnětí svobody v trvání jednoho roku odloženému na zkušební dobu v trvání tří let. Obžalovaná spontánně porodila do záchodové mísy živé a životaschopné dítě, ovšem v akutní reakci na stres po nečekaně proběhlém bolestivém traumatickém porodu, s nímž jako prvorodička s nevyzrálou osobností neměla zkušenost, zanechala novorozence bez jakéhokoli ošetření v záchodové míse naplněné studenou vodou, krví, plodovou vodou a plodovými obaly, což vedlo k udušení dítěte utopením. Soud na základě znaleckým posudků dospěl k závěru, že je možné, aby obžalovaná o těhotenství nevěděla, buďto nepozorovala příznaky probíhajícího těhotenství nebo je vytěsnila z vědomí. Nezkušená rodička může zaměnit probíhající porod se střevními potíži, odchod plodové vody s odchodem stolice, ale je nepravděpodobné, že by zaměnila porod donošeného plodu za odchod stolice. Obžalovaná se nacházela v rozrušení způsobeném porodem, avšak její obecné rozpoznávací a ovládací schopnosti byly zachovalé v rozsahu 20-25 %, a byla tak schopna základní pomoci, která spočívala pouze ve vyzvednutí dítěte ze záchodové mísy a v přivolání lékaře. Navíc závěr o možném samovolném porodu vyslovila i její matka, která mu byla přítomna, načež v návaznosti na tuto domněnku měly obě obžalované jednat, dítě vyzvednout, aby se mohlo nadechnout, a přivolat lékařskou pomoc. Uložený trest byl mírný, u rodičky dokonce mimořádně snížen pod dolní hranici trestní sazby, a to zejména z důvodu, že samotný následek jednání obžalovaných je pro ně obrovským trestem, neboť obě vypověděly, že kdyby o těhotenství a porodu věděly, dítě by si ponechaly. Přihlédnuto bylo i k osobnosti obžalované, jejímu dosavadnímu řádnému životu, traumatickému zážitku z porodu a stavu, ve kterém se nacházela. Naproti tomu její matka sice také byla v rozrušení, ovšem jí nemůže svědčit ke kvalifikaci privilegovaného trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, neboť jí chybí postavení konkrétního subjektu. Její ovládací i rozpoznávací schopnosti byly i přes

rozrušení zachovalé, byla způsobilá k jednoduchému úkonu, který by zajistil přežití novorozence. Navíc vzhledem k jejímu věku, zkušenostem i vyslovení domněnky o možném porodu měla tuto možnost prověřit.

Další případ se týkal mladistvé, která po utajovaném těhotenství spontánně porodila živé a životaschopné dítě do záchodové mísy, oddělila nůžkami pupeční šňůru a bez dalšího poporodního ošetření jej odložila do šatní skříně, kde ho zaházela věcmi, že nebyl vidět ani slyšet jeho pláč. Z důvodu silného krvácení byla nucena vyhledat lékařskou pomoc, po několika hodinách opakovaných dotazů přiznala porod a sdělila polohu dítěte, které bylo nalezeno silně podchlazené, ale živé. Soud došel na základě znaleckého posudku k závěru, že obžalovaná takto jednala v důsledku výjimečného rozpoložení, jež mělo původ ve fyziologických a psychologických procesech vyvolaných porodem při současné poruše osobnosti mladistvé, které bylo pokračováním defektního a patologického prožívání těhotenství. U obžalované došlo k výjimečně náročné fyzické i psychické stresové situaci, ke zúženému vědomí, její chování bylo odosobněné, automatické. Mateřský pud byl u obžalované nedovyvinut a zbrzděn od samého počátku těhotenství, došlo u ní k obranné regresi s vytěsněním a popřením těhotenství. Obžalovaná sama byla v dětství zanedbaným a emočně deprivovaným dítětem matky alkoholičky a otce toxikomana opakovaně trestaného, její dětství bylo traumatické a vzpomínky na něj vytěsňuje. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 21. září 2010 ve věci sp. zn. 63 Tm 3/2010 byla za pokus provinění vraždy novorozeného dítěte matkou odsouzena k trestu odnětí svobody v délce trvání dvou let, odložený na zkušební dobu s dohledem v trvání tří let, spolu s uložením ochranného psychiatrického léčení v ambulantní formě.

Rozsudek Okresního soudu v Příbrami ze dne 6. ledna 2011 ve věci sp. zn. 2 T 136/2010, mi přišel zajímavý zejména tím, že je v něm zmiňován stav svérázné několikadenní depresivní poporodní epizody, tzv. poporodní blues. Jde o krátké období trvající zhruba 10 dnů a vrcholící mezi třetím a pátým dnem po porodu, kdy se žena cítí přecitlivělá a náladová v důsledku hormonální změny po porodu (zejm. poklesu estradiolu a progesteronu). Zpravidla tento stav bez následků sám vymizí, ovšem v některých případech může přerůst v poporodní depresi.¹⁰⁷ „*Po porodu tělo vytváří a vylučuje jiné látky než v těhotenství, protože placenta, která tyto hormony produkovala, už v těle není. Ta mohla i za to, že se v ní vytvářel progesteron – uklidňující hormon i estrogen, který zase udržoval těhotenství v tom správném stavu. Když žena porodí, automaticky poklesne hladina těchto hormonů, a to dokonce pod úroveň před těhotenstvím. Většina*

¹⁰⁷ Duševní zdraví po porodu: Poporodní blues. Online. In: Šestinedělky. Dostupné z: <https://sestinedelky.cz/dusevni-zdravi/poporodni-blues/>. [cit. 2024-04-03].

novopečených maminek (50 až 80 %) si prožije tzv. baby blues, smutek, úzkosti, podrážděnost, občas se bez motivu rozpláčou.“¹⁰⁸

V tomto případě matka své novorozené dítě po spontánním domácím porodu lehce oblékla, nedbale zabalila a odložila na sněhu na málo frekventovaném místě, když se venkovní teplota pohybovala mezi -3 až 0 °C. Dítě bylo závčas nalezeno chodcem, silně podchlazené bezprostředně ohrožené na životě, avšak díky včasné lékařské pomoci a převozu do nemocnice byly životní funkce stabilizovány a k úmrtí nedošlo. Obžalovaná věděla, že je těhotná, avšak nikomu to neřekla, přemýšlela o interrupci, ale nakonec se rozhodla dítě si ponechat, měla doma starší výbavičku. Po porodu dítěte přestříhla pupeční šňůru nůžkami, které si k tomu připravila, poté usnula a když se probudila, připadala si omámená, točila se jí hlava, bolelo jí celé tělo, pořád jí tekla krev, klepala se, bylo jí střídavě teplo a zima, měla návaly. Z výsledku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví gynekologie a porodnictví bylo zjištěno, že rodička mohla být v době porodu a bezprostředně po něm ve stavu tzv. poporodního blues, jenž nevylučuje, že byla obžalovaná schopná činit některé racionální kroky, které učinila (uklidila, oblékla dítě, osprchovala se). Jde o stav podobný stavu v rámci alkoholového okénka, kdy osoba činí některé racionální kroky, ale zjevně si na ně nepamatuje.

Obviněná byla odsouzena za pokus zločinu vraždy novorozeného dítěte matkou k trestu odnětí svobody v délce trvání tří roků, podmíněně odloženého na zkušební dobu v trvání pěti let. Dále jí bylo uloženo, aby se podrobila programu psychologického poradenství pro zvládání stresových a zátěžových situací, neboť podle znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie jde o osobu infantilní, lehkovážnou se subnormním intelektem, podprůměrným IQ a zkratkovitým jednáním, ovšem s dobrou prognózou resocializace. Soud při ukládání trestu přihlédl i ke skutečnosti, že se trestného činu dopustila poprvé, doznala se a vysvětlila svoji motivaci (zjevně se bála reakce rodičů, nevěděla, kdo je otec, při porodu byla sama), snaží se napravit škodlivý následek – navštěvuje dítě v kojeneckém ústavu, snaží se o něj starat, podílí se finančně na nákladech pobytu. Navíc jednala v nepřímém (eventuálním) úmyslu, nedošlo k dokonání trestného činu a dítě prospívá bez jakýchkoli následků.

V kapitole věnující se rozrušení způsobenému porodem byl na základě odborných článků vysloven závěr, že rozrušení odeznívá většinou s dostavením se spánku, ve kterém dojde ke zklidnění a odpočinutí rodičky. V tomto případě matka sice usnula, ale po probuzení nadále

¹⁰⁸ *Poporodní blues: Poporodní stavy.* Online. In: Česká průmyslová zdravotní pojišťovna. Dostupné z: <https://www.cpzp.cz/clanek/1284-0-poporodni-blues.html>. [cit. 2024-04-03].

jednala v rozrušení způsobeném porodem, resp. ve stavu poporodního blues, které přetrvávalo, tedy bylo její jednání kvalifikováno jako vražda novorozeného dítěte matkou.

Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. května 2011 ve věci sp. zn. 18 T 11/2010, byla obžalovaná odsouzena za jednání, které spočívalo v tom, že doma na toaletě porodila živé dítě, vložila jej do sáčku na odpadky a igelitové tašky, kterou odnesla nedaleko na okraj řeky, kde ji odložila do křoví. Tam dítě našel procházející pejskař, jehož pes zachytil stopu, díky čemuž se podařilo dítě dostat včas do péče lékařů, a nedošlo tak k jeho úmrtí. Obžalovaná byla odsouzena za pokus trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou k trestu odnětí svobody v trvání 5 let, což mi přijde jako velmi přísný trest vezmeme-li v úvahu, že trestní sazba je od tří do osmi let a k dokonání činu nedošlo, neboť dítě bylo nalezeno cca 1,5 metru od pěšiny, která podle oznamovatele je zejména v ranních hodinách frekventovaná. K tomu soud vůbec nepřihlížel, přitom se tento případ podobá výše zmíněné věci sp. zn. 2 T 136/2010, kdy dítě bylo odloženo také na méně frekventovaném místě, sice (nevhodně) oblečené a alespoň základně ošetřené po porodu, ale zato venkovní teploty byly kolem nuly na rozdíl od teplot v měsíci květnu. V této věci byla pachatelka odsouzena pouze podmíněně ke třem letům.

Ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví klinické psychologie vyplynulo, že úroveň rozumových schopností obžalované je celkově v dolním pásmu podprůměru až hraničním průměru, což odpovídá mentálnímu věku 12 až 15 let. Rozrušení způsobené porodem bylo dovozeno s respektováním zásady in dubio pro reo, neboť na základě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví a gynekologie nelze vyloučit, že negativní podvědomí ohledně dřívějších porodů se mohlo obviněné v modelové situaci vybavit. Nelze ani vyloučit možnost existence špatného psychického stavu. Krvácení po porodu naznačuje spíše akutní než rozumově zvládnuté jednání, je nutné připustit existenci afektu u obžalované. Při rozhodování o trestu soud bral v potaz, že situaci mohla obžalovaná řešit jinými cestami zcela legálně, měla zkušenosti z předchozích třech porodů, měla povědomí o základním ošetření novorozence. Navíc jí byl již dříve soudem stanoven dohled nad nezletilými dětmi, což svědčí o náležitě nevypěstované odpovědnosti k výchově dětí. Dosud však nebyla ve výkonu trestu, její manželství nebylo šťastné, měla finanční problémy a manžel ji pravděpodobně bil. Znalec připustil možnost mírného ovlivnění.

Zaslaný rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 24. ledna 2014 ve věci sp. zn. 5 T 60/2013, bohužel neobsahuje odůvodnění, neboť byl podle § 129 odst. 2 tr. řádu vyhotoven zjednodušený rozsudek. Obžalovaná byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání tří let, podmíněně odloženého na zkušební dobu tři roky, současně jí bylo uloženo, aby se podrobila

vhodnému psychoterapeutickému programu. Obžalovaná spáchala pokus zločinu vraždy novorozeného dítěte matkou. Pachatelka se jednání dopustila v rozrušení způsobeném nečekaným a překotným porodem. K dokonání trestného činu nedošlo, neboť po porodu živého, donošeného a životaschopného dítěte do záchodové mísy naplněné vodou dítě pobývalo v prostředí neslučitelném se životem, nedošlo u něj k vdechnutí vzduchu a žilo pouze 2 až 5 minut, než nastala smrt v důsledku udušení. Obžalovaná mu neposkytla ani jinak nezajistila nutnou pomoc ani se o to nepokusila, přičemž v té době již bylo dítě mrtvé, což nerozpoznala.

Z uvedených rozsudků mi přijde zajímavý zejména podobný modus operandi, kdy matky častokrát porodí v koupelně do záchodové mísy a dítě zabalí do ručníku a igelitek ve snaze ho ukryt, odstranit stopy a porod si nepřipustit. Následně se ho zbaví jako běžného odpadu nebo v lepším případě odloží někde venku. Dalším poznatkem pak je různé hodnocení rozrušení způsobeného porodem, které je vždy dovozováno na základě znaleckého posudku, avšak pro závěry o něm postačuje různým soudům různá intenzita. V jednom případě bylo dovozeno a contrario ze závěru znalce, že existenci rozrušení nelze jednoznačně vyloučit, tudíž soud s ohledem na zásadu v pochybnostech ve prospěch obžalovaného posoudil jednání matky jako důsledek rozrušení způsobeného porodem. V rozhodovací praxi soudů jsou zajímavé i ukládané tresty, které jsou ve skutkově podobných případech značně rozdílné, a to nejen v délce trvání trestu odnětí svobody, ale zejména v tom, zda jsou uloženy nepodmíněně nebo s podmíněným odkladem na zkušební dobu.

Závěr

Ve své práci jsem se snažila co nejpřehledněji přiblížit trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou jako privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy. V první kapitole jsem pomocí krátkého historického exkurzu uvedla předešlé právní úpravy, jejich změny a vývoj. Následně vybraný trestný čin zasadila do kontextu současné právní úpravy z hlediska zařazení a charakteristiky podle právní teorie. Poté jsem se věnovala skutkové podstatě a na základě popisu jednotlivých typových znaků se snažila odlišit tři trestné činy úmyslného usmrcení, a to vraždu, zabití a vraždu novorozeného dítěte matkou. Blíže jsem se věnovala za mě stěžejnímu rozlišovacímu znaku – rozrušení způsobenému porodem. Současně bylo důležité zkoumat i dobu při nebo bezprostředně po porodu, pro níž je zásadní vymezit začátek a konec porodu, na který pak navazuje stav rozrušení.

Nejprve jsem obecně začala dokazováním, jeho účelem a procesem, dále se pak zaměřila na znalecký posudek, neboť právě díky němu dochází ke kvalifikaci daného činu buďto jako vraždy, nebo vraždy novorozeného dítěte matkou. Znalecké posudky jsou potřeba celkem tři – jeden k příčině smrti novorozeného dítěte, druhý k přičetnosti pachatelky a třetí k existenci a míře rozrušení způsobeného porodem. Snažila jsem se co nejvíce přiblížit hranici mezi nepřičetností a rozrušením způsobeným porodem, k jejichž zaměňování nesmí docházet, neboť mají jiné trestněprávní důsledky. Přičetnost je zkoumána z důvodu trestní odpovědnosti pachatele a nevylučuje jednání v rozrušení.

Mezi rozrušením a racionálním jednáním je tenká hranice, neboť právě v závislosti na ni dochází k následné kvalifikaci činu buďto jako vraždy nebo jako vraždy novorozence matkou. Pokud není rozrušení způsobené porodem přítomno nebo nedosahuje takové intenzity, jedná se o „klasickou“ vraždu. Důležitost spatřuji i v problematice simulace či agravace psychického stavu pachatelkou, neboť si je vědoma svého prospěchu v případě kvalifikace jejího činu podle privilegované skutkové podstaty. Konstrukce motivů a pohnutek, kterými se snaží co nejvíce omluvit své jednání, představuje jeden z neúčinnějších prostředků obhajoby, kterým se snaží zdůvodnit své jednání nejen před orgány činnými v trestním řízení, ale také sama před sebou.

Na závěr jsem uvedla statistiku s počtem těchto činů páchaných ročně na území České republiky, která mě velmi překvapila, neboť trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou není páchán s takovou četností, jak by mohlo například z kauz prezentovaných médií vypadat. Je zapotřebí odlišovat případy, které jsou nakonec takto kvalifikovány od vražd, které jsou spáchány matkou, kdy obětí je jejich novorozené dítě, ovšem v průběhu vyšetřování a dokazování není

prokázána existence rozrušení způsobeného porodem, nebo alespoň ne v takové míře, která by byla nutná pro naplnění tohoto znaku. Proto ne každá vražda novorozence matkou je nakonec takto kvalifikována, nejčastěji tak jde pouze o chybné označení médií, a to buď v důsledku nerozlišování těchto skutků, zjednodušení správného označení kvalifikace nebo v důsledku vývoje trestní řízení.

V rámci výzkumu a jakési praktické části mé práce jsem uvedla několik rozsudků. V první části se jednalo o rozsudky dostupné v právních systémech, které mi přišly něčím zajímavé, například udávaly judikatorní směr či dotvářely výklad některých pojmů a souvislostí. V druhé části se pak jednalo o rozsudky, které jsem si vyžádala od jednotlivých soudů na základě žádosti podle zákona o svobodném přístupu k informacím, z nichž jsem následně vytvořila jakousi vlastní kazuistiku.

V průběhu psaní práce jsem došla k závěru, že se jedná o velmi komplexních a složitých téma, jehož závěry nelze tak dobře zobecnit, neboť zde velkou roli hrají individuální okolnosti jednotlivých případů. Komplikovanost spatřuji i v úzkém navázání na psychologii. V případě pokračování v práci by bylo zajímavé zaměřit soustředění právě na znalecké posudky vztahující se k rozrušení způsobenému porodem.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BLATNÍKOVÁ, Šárka a NETÍK Karel. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-80-7338-063-2.

FREMR, Robert. *Trestní zákoník: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.

FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9.

GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7375-509-0.

HERETIK, Anton. *Extrémna agresia I: Forenzná psychológia vraždy*. 2. vyd. Nové zámky: Psychoprof, 2012. ISBN 978-80-89322-11-4.

HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Prameny a nové proudy právní vědy. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-48-4.

JELÍNEK, Jiří.: *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Jednání v trestním právu*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Právnický slovník. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

KREKULE, Petr. Některé otázky forenzní psychiatrie ve vztahu k trestnímu právu. *Bulletin advokacie*. 2005, roč. 2005, č. 5. s. 26-31. ISSN 1210-6348.

KUČERA, Jiří. Motivace vražd novorozeneých dětí matkami. *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 7-8. s. 16-20. ISSN 1211-2860.

- KUČERA Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, roč. 2, č. 5, s. 139-144. ISSN 1213-5313.
- KUČERA, Václav. Poznámka k výkladu privilegované skutkové podstaty – vražda novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zákona. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2002, roč. 2001, č. zvláštní 2, s. 575-583. ISSN 1211-2461.
- MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost (k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou). *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 2000, č. 1, s. 44-45. ISSN 1210-6348.
- NECHVÁTALOVÁ, Lucie. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.
- RICHTER, Martin. Právní omyl v trestním zákoníku – co lze pod něj podřadit a jak přistupovat k posuzování jeho vyvarovatelnosti?. *Trestněprávní revue*. 2018, roč. 17, č. 6. s. 131-137. ISSN 1213-5313.
- STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7.
- STAŇKOVÁ, Lenka; ŠČERBA, Filip a VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-069-7.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel a RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Beckova edice komentované zákony. Praha: C.H. Beck, 2004, c1994. ISBN 80-7179-896-7.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1.
- ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. Beckova edice komentované zákony. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. ISBN 978-80-7400-807-8.
- TICHÝ, Lukáš. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7-8, s. 19.28. ISSN 1211-2860.

VALIŠOVÁ, Vladana. K trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 200, č. 4, s. 66-67. ISSN 1210-6348.

ZAHRÁDKA, Jaroslav. Vraždy novorozeňat. *Kriminalistický sborník*, 1974, roč. 18, č. 7, s. 419–425.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. baby-schránek. *Právní rozhledy*. 2005, roč. 13, č. 7, s. 250-253. ISSN 1210-6410.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Duševní zdraví po porodu: Poporodní blues. Online. In: Šestinedělky. Dostupné z: <https://sestinedelky.cz/dusevni-zdravi/poporodni-blues/>. [cit. 2024-04-03].

Mapa kriminality. Policie České republiky. Online. Dostupné z: https://kriminalita.policie.cz/?_gl=1%2acq70ns%2a_ga%2aMjcwNzAyMTkzLjE2OTgyMzMxMTg.%2a_ga_MGE9DCQJ5M%2aMTcxMTYyNDk0Ny43LjEuMTcxMTYyNTI0MS41Mi4wLjA. [cit. 2024-03-28].

MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. Online. Kriminalistika. Roč. 2010, č. 3. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>. [cit. 2024-03-09].

Poporodní blues: Poporodní stavy. Online. In: Česká průmyslová zdravotní pojišťovna. Dostupné z: <https://www.cpzp.cz/clanek/1284-0-poporodni-blues.html>. [cit. 2024-04-03].

Statistické přehledy kriminality za rok 2016. Policie České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/archiv-statistiky-statisticke-prehledy-kriminality.aspx> [cit. 2024-01-05].

Statistické přehledy kriminality za rok 2000 až 2008. Policie České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>. [cit. 2024-03-20].

Statistické přehledy kriminality za rok 2008 až 2014. Policie České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx?q=Y3BpPTI%3d>. [cit. 2024-03-20].

Statistické přehledy kriminality za rok 2015 až 2023. Policie České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>. [cit. 2024-03-20].

Rozdělení dětského věku. Online. In: WikiSkripta. 2020. Dostupné z https://www.wikiskripta.eu/w/Rozdělení_dětského_věku. [cit. 2024-02-15].

ŘÍHOVÁ, Karin. *Momentum nativitatis z pohledu trestního práva.* Online. Právní prostor. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava>. [cit. 2024-03-20].

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1.1.1927

Listina základních práv a svobod, vyhlášena usnesením předsednictvím České národní rady dne 16. 12.1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění trestní řád a některé další zákony

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník

Vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého

Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

Vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23. července 1921, sp. zn. Kr I 33/21

Jud. Č. 5261 tzv. Vážného sbírky, rozh. ze dne 30. března 1935, sp. zn. Zm II 299/34

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 11. března 1953, 8 To 13/53

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 1954, sp. zn. R 7/1955

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 10. prosince 1968, sp. zn. 8 Tz 122/68

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 25. ledna 1974, sp. zn. 7 To 45/73

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. června 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78

Rozhodnutí č. B 2/1986-26

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. července 1991, sp. zn. 1 Tzf 6/91

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. dubna 1997, sp. zn. 2 Tzn 19/97

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. února 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003

Nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06

Rozhodnutí Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 17. prosince 2007, sp. zn. 6 T 350/2007

Rozsudek Okresního soudu v Náchodě ze dne 24. dubna 2007 sp. zn. 3 T 16/2007

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. října 2007, sp. zn. 42 T 58/2007

Nález Ústavního soudu ze dne 15. srpna 2008, sp. zn. III. ÚS 1076/08

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. září 2010, sp. zn. 63 Tm 3/2010

Rozsudek Okresního soudu v Příbrami ze dne 6. ledna 2011, sp. zn. 2 T 136/2010

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. května 2011, sp. zn. 18 T 11/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012

Nález Ústavního soudu ze dne 9. června 2014, sp. zn. IV. ÚS 787/13

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 24. ledna 2014 sp. zn. 5 T 60/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2015, sp. zn. 4 Tdo 702/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2016, sp. zn. 5 Tdo 1467/2015

Nález Ústavního soudu ze dne 26. července 2016, sp. zn. III. ÚS 1414/16

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2017, sp. zn. 7 Tdo 427/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2018, sp. zn. 8 Tdo 1135/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. července 2019, č.j. 5 Tdo 1101/2018-38

Nález Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2021, sp. zn. II. ÚS 1886/21-2

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2012, č. j. 11 Tdo 149/2012-21

5. Seznam ostatních zdrojů

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 10. 1973, sp. zn. Tpjf 51/72

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. června 1976, sp.zn. Tpjf 30/76 (č. 41/1976 Sb. rozh. tr.)

Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. října 1985, č. j. Tpjf 24/85

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou jako privilegovaná skutková podstata trestného činu vraždy

Abstrakt

Tato diplomová práce zkoumá trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou jako privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy a zaměřuje se zejména na znak rozrušení, které je způsobeno porodem. Pro kontext krátce zmiňuji historii úpravy a prostřednictvím popisování skutkové podstaty s pomocí rozlišujících znaků se snažím odlišit trestné činy vraždy a zabití. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou je závažným a citlivým tématem, které vyvolává otázky o společenských hodnotách, psychickém stavu matky a etických aspektech a morálních dilematech mezi potrestáním pachatelky a alespoň částečným omluvením či pochopením jejího činu.

Vražda novorozeného dítěte matkou představuje komplexní problém, kde více než u jiných činů pozorujeme výrazný přesah psychologie, a to nejen v části zkoumání příčinnosti a navazující trestní odpovědnosti pachatelky, ale zejména její stav v době porodu a bezprostředně po něm. Každá rodička se nachází v určitém stavu rozrušení způsobeným porodem, ale pro kvalifikaci podle privilegované skutkové podstaty je důležitá intenzita tohoto rozrušení. Pro tyto závěry jsou stěžejní znalecké posudky znalce porodníka (odvětví gynekologie a porodnictví), jenž na základě odborného zkoumání stanoví existenci rozrušení a jeho míru.

Snažila jsem se popsat, jaké faktory mohou vést matku k takovému tragickému činu, včetně emocionálních a psychických stavů matky během těhotenství a porodu. K tomu jsem využila poměrně četné judikatury i vlastní kazuistiku sestavenou z vyžádaných rozsudků, kde jsem popisovala skutkové okolnosti jednotlivých případů. Okrajově upozorňuji také na možnou stigmatizaci a nedostatek podpory ženám v období zejména po porodu, které může mít vliv na duševní zdraví matky. S tím souvisí aktuálně čím dál více otevírané téma psychických obtíží matek po porodu jako jsou poporodní blues, poporodní deprese či poporodní psychózy.

Klíčová slova: vražda; rozrušení; porod

The Crime of Murder of a Newborn Child by Its Mother as a Privileged Factum of the Crime of Murder

Abstract

This thesis studies the crime of the murder of a newborn child by its mother as a privileged factum of the crime of murder and focuses in particular on the sign of mental disturbance caused by the child's birth. For context, I briefly mention the history of the Czech provision and by describing the factum and with the help of distinguishing the constituent elements I try to differentiate between the crimes of murder and manslaughter. The criminal act of murdering a newborn child by its mother is a serious and sensitive topic that raises questions about social values, the mental state of mother's mind and ethical aspects and moral dilemmas between punishing the perpetrator and at least partially excusing or understanding her act.

The murder of a newborn child by its mother represents a complex problem where, more than in other criminal acts, we observe a significant overlap of psychology, not only in the part of examining the perpetrator's sanity and subsequent criminal liability, but especially mother's mental condition at the time of childbirth and immediately after. Every mother is in certain state of agitation caused by childbirth, but the intensity of this mental disturbance is important to qualify her act as a privileged factum. Key to these conclusions are the expert opinions of an obstetrician (gynaecology and obstetrics branch), who, on the basis of a professional examination, determines the existence of mental disturbance and its extent.

I tried to describe what factors can lead a mother to such a tragic act, including the mother's emotional and psychological states during pregnancy and childbirth. For that I uses quite a lot of case law as well as my own case interpretation compiled from the requested judgments, where I describe the factual circumstances of individual cases. On the sidelines I also point out the possible stigmatization and lack of support for women especially in the time after childbirth, which can affect the mother's mental health. Related to this is the currently increasingly discussed topic of psychological difficulties in mothers after childbirth such as postpartum blues, postpartum depression or postpartum psychosis.

Key Words: murder; mental disturbance; childbirth